

Kunskapscentrum för Vänerfrågor

En utredning på uppdrag av Vänersamarbetet

Kunskapscentrum för Vänerfrågor – En utredning på uppdrag av Vänersamarbetet
Skrift nr 22, Utgiven av Vänermuseet 2014.

Skriften är en delrapport från Regionprojektet Vänersamarbetet

ISBN: 978-91-88048-21-9

TRYCK: Elektronisk publikation

FÖRFATTARE: Björn Ohlsson och Marcus Kjell Drotz

MEDFÖRFATTARE: Per-Åke Warg, bilaga 1 och 2
Sten-Åke Wängberg, bilaga 3

REFERENSGRUPP: Leif Berndtsson, Eva Gustavsson, Max Hansson, Dirk Harmsen,
Leif Lithander, Eddy Nehls, Johanna Olsson, Per-Ola Rasmussen,
Pernilla Schedin, Jan Theliander och Sten-Åke Wängberg

FÖRSÄTTSBILD: Dirk Harmsen

LAYOUT: Marcus Kjell Drotz

Rapporten finns som pdf-fil på Vänermuseet webbsida www.vanermuseet.se

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	2
2. Förslag till Kunskapscentrum för Vänerfrågor	4
- Organisation och finansiering	7
- Lokalisering	9
- Det fortsatta arbetet	9
3. Utredning om ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor	10
- Utredningens bakgrund	10
- Utredningens uppdrag	11
- Utredningens arbetssätt	12
- Behov och effekter av ett kunskapscentrum	13
4. Bilagor	
- Bilaga 1: Arbetssätt – Intervjuer med aktörer	
- Bilaga 2: Resultatsammanställning	
- Bilaga 3: Sammanfattning av rapporten Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern	

Sammanfattning

Denna utredning har gjorts under 2013 på Vänersamarbetets uppdrag, Fokusgrupp Forskning och utbildning. Vänermuseum har varit projektägare och arbetet har utförts av Björn Ohlsson, Pernilla Schedin (projektledare 20120801-20130901) och Marcus Drotz (projektledare efter 20130901). Som ett komplement har Per-Åke Warg, Vänersborgs kommun, gjort en inventering av utbildningsinriktningar och samverkansområden inom gymnasieskolan.

Utredningen visar att det finns ett stort behov av ett kunskapscentrum för Vänerfrågor med syfte att tillhandahålla samt förmedla en samlad kunskapsbild ur ett sammansatt hållbarhetsperspektiv med ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensioner.

Uppdraget för ett sådant centrum är: (1) att samla in, tillgängliggöra och förmedla kunskap och forskning om Vänern, (2) att initiera och stimulera till forskning och kunskapsproduktion om Vänern, (3) att främja samverkan mellan olika aktörer, t ex kommuner, kunskapsproducenter, ideella organisationer och näringsliv, med intresse för Vänern, (4) att synliggöra och belysa aktuella Vänerfrågor, samt stärka medborgarnas engagemang för Vänern, (5) att ge kunskapsstöd till medverkande aktörer i remiss- och utredningsarbeten.

För att klara detta skall kunskapscentret ha följande funktioner: (1) utveckla en digital plattform med en samlad information om Vänern och aktörer som arbetar med Vänerfrågor, (2) skapa mötesplatser för förmedling via t ex utställningar och seminarier, skapa arenor för dialog, debatt och samverkan mellan beslutsfattare, myndigheter, forskare och allmänheten, fysiskt och webbaserat, samt initiera och stimulera till forskning om Vänern, och (3) etablera ett kontaktnät med forskare, beslutsfattare och tjänstemän, regionalt, nationellt och internationellt, samt berörda intresseorganisationer. Centret skall arbeta utåtriktat gentemot sina målgrupper och ha ett fysiskt huvudkontor, samt ytterligare en eller flera noder och/eller besöksplatser. Kunskapscentret har fyra specifika målgrupper: beslutsfattare (inom kommuner, regioner och myndigheter, riksdag/regering), allmänheten (medborgare och besökare), utbildningssektorn och forskare på universitet och högskolor. Inventeringen av utbildningsinriktningar och samverkansområden inom gymnasieskolan visar att utbildningssektorn skulle kunna bli en viktig aktör i ett kunskapscentrum, men att det kräver lång förberedelsestid.

Utredningen ser ett behov av att inrätta 2-3 heltidstjänster för att driva kunskapscentret. Förslaget är att bygga upp verksamheten successivt under tre år. Den beräknade kostnaden vid full drift är ca 4 miljoner kronor per år. Den huvudsakliga finansieringen av driften bör ske av de båda regionerna, de 14 kommunerna runt Vänern (inklusive Trollhättan), samt universitet och högskolor. Även andra finansörer, t ex länsstyrelserna, kan vara aktuella.

Utredningen har identifierat tre befintliga aktörer som kan möta flertalet av de krav som ställs på att vara värd för ett kunskapscentrum, när det gäller organisation och funktioner. Förutom dessa organisationer finns andra aktörer, som Högskolan Väst, som vill ta en aktiv del i kunskapscentrets verksamhet, men inte vill vara värd för centret. Andra aktörer som skulle kunna integreras och bli en del av ett kunskapscentrum är Vänersamarbetet och den kommunala samverkansgruppen för översvämningsfrågor. Vänerns vattenvårdsförbund och forskningsnätverket Vänerlandskapet LTSE, vars uppgift är att stimulera forskning om det komplexa sambandet och kopplingen mellan landskapet, dess kulturarv, historia, nutid och framtid, samt de faktorer som styr landskapets nyttjande, skulle med fördel bli viktiga samarbetspartners till kunskapscentret.

De tre aktörer som är tänkbara som värdar för kunskapscentret är: Karlstads universitet, Göteborgs universitet med lokalisering i Mariestad, som är viktiga kunskapsproducenter, och Vänermuseet i Lidköping, som har ett regionalt uppdrag för förmedling av Vänerområdets natur- och kulturarv.

Utredningens förslag redovisas nedan vad gäller uppdrag, organisation och finansiering samt lokalisering. Utredningen föreslår också att Vänersamarbetets styrgrupp och de tre ovan nämnda tänkbara värdorganisationerna, samt Högskolan Väst som har uttryckt en vilja att delta, får i uppdrag att tillsammans försöka hitta en lämplig modell för organisering, finansiering och styrning av ett kommande kunskapscentrum, samt vilka roller de olika aktörerna skall ha. Detta arbete bör ske under 2014, vilket möjliggör en start för kunskapscentret i början av 2015.

Förslag till Kunskapscentrum för Vänerfrågor

Här följer själva förslaget till ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor, uppdelat på tre rubriker: *Uppdrag* - som även beskriver målgrupper, arbetssätt och prioriterade områden, *Organisation och finansiering* - som diskuterar styrning och vilka aktörer som bör ingå, samt *Lokalisering* - som föreslår tre organisationer som värdar för ett kunskapscentrum. Slutligen diskuteras hur arbetet skulle kunna drivas vidare under 2014.

Till utredningen hör tre bilagor: **Bilaga 1:** *Arbetssätt – intervjuer med aktörer inom Vänersamarbetet samt med företrädare för gymnasieförvaltningarna*, **Bilaga 2:** *Resultatsammanställning – intervjuer med aktörer inom Vänersamarbetet samt med företrädare för gymnasieförvaltningarna*, **Bilaga 3:** *Sammanfattning av rapporten Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern*.

I Bilaga 1 återfinns de brev med frågeställningar som intervjupersonerna fick i förväg samt förteckningar över de intervjuade personerna.

Uppdrag

Utredningen föreslår att ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor skall ha följande uppdrag:

1. att samla in, tillgängliggöra och förmedla kunskap och forskning om Vänern
2. att initiera och stimulera till forskning och kunskapsproduktion om Vänern
3. att främja samverkan mellan olika aktörer, t ex kommuner, kunskapsproducenter, ideella organisationer och näringsliv, med intresse för Vänern
4. att synliggöra och belysa aktuella Vänerfrågor, samt stärka medborgarnas engagemang för Vänern
5. att ge kunskapsstöd till medverkande aktörer i remiss- och utredningsarbeten

Här följer motiveringar till de sex olika uppdragen, samt exempel på vad kunskapscentret skulle kunna göra för nytta noterat under respektive uppdrag.

1. Att samla in, tillgängliggöra och förmedla kunskap och forskning om Vänern.
Det första uppdraget utgår från de brister som finns när det gäller tillgängliggörande och förmedling av kunskap och forskning om Vänerfrågor. Den forskning och kunskapsproduktion som har gjorts, och som pågår, och hur resultaten kan tillämpas praktiskt, måste förmedlas på ett lättillgängligt sätt till politiker, tjänstemän och beslutsfattare, för att bli användbar. Detta kan ske genom seminarier, nyhetsbrev, kurser med mera. Det är också viktigt att nå allmänheten för att stärka medborgarnas intresse för Vänern.

2. Att initiera och stimulera till forskning och kunskapsproduktion om Vänern
Vänern är en enormt stor resurs för dricksvatten, som i framtiden kan komma att behövas och utnyttjas än mer än idag. Samtidigt saknas viktig riktad och systematiskt forskning om Vänerns vatten och ekosystem när det gäller t ex medicinrester, plastartiklar, dioxiner, och

hur verksamma åtgärder för att minska miljögifters negativa konsekvenser för utnyttjande av vattnet för olika former av ekosystemtjänster. Ett annat intressant område för ytterligare forskning är sjötransporter och logistik, om vilka möjlighet som finns inom detta område i Vänerområdet idag. Satsningar på ökade sjötransporter och båtturism måste dock göras med hänsyn till bevarandet av vattenkvaliteten, vilket i sig kan innebära ytterligare utredningar och forskning om hur detta skulle kunna gå till. Ett annat intressant forskningsområde är att ur ett flervetenskapligt perspektiv undersöka vilka värden som finns inom olika ekosystemtjänster med Vänerns som utgångspunkt, samt hur dessa värden kan utnyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt. En viktig uppgift är att utveckla möjligheter till internationellt samarbete och projekt. Genom utbyte och samarbete med internationella forskare och organisationer vid de stora sjöarna i USA och andra stora sjöar i världen, ökar möjligheterna att genomföra större projekt, t ex EU-projekt, och att ta emot gästforskare. Om kunskapscentret lyckas etablera ett sådant samarbete ökar det intresset för området och externa projekt kan ge mer resurser för forskning om Vänern.

3. Att främja samverkan inom kunskapsområdet mellan olika aktörer, t ex kommuner, kunskapsproducenter, ideella organisationer och näringsliv, med intresse för Vänern. Det pågår redan en del aktiviteter med Vänern i fokus, men det brister i information och samordning, vilket kan åtgärdas genom ett kunskapscentrum. Genom ökad samverkan mellan aktörer ökar också möjligheterna att genomföra gemensamma satsningar på forskning och utveckling i angelägna frågor. Kunskapscentret kan fungera som en dynamisk mötesplats och interagerande länk mellan aktörer i syfte att stimulera till ökat samarbete och en hållbar utveckling av ekosystemtjänsterna i Vänerområdet. Exempel på samarbetsorgan är Biosfärområdet Vänerskärgården med Kinnekulle, Vänerns vattenvårdsförbund, Laxfond Vänern, Vänerhamn AB, Vänertinget och turistorganisationer. Kunskapscentret kan också utgöra en plattform för ett ökat medborgarinflytande över samhällsutvecklingen, förstärka Vänerområdets invånares samhörighet och bidra till ett ökat intresse för Vänern.

4. Att synliggöra och belysa aktuella Vänerfrågor, samt stärka medborgarnas engagemang för Vänern.

Vänern och Vänerområdet behöver synas mer såväl inom de båda regionerna, som på nationell och internationell nivå för att skapa medvetenhet om denna underutnyttjade resurs, främja besöksnäringen, stimulera till mer forskning och öka människors engagemang för Vänern. Det finns ett antal områden som i sig inrymmer intressekonflikter, t ex regleringen, sjötransporter, skärgårdsmiljö och besöksnäring. Dessa behöver lyftas för att göra medborgare och beslutsfattare medvetna om vilka resurser och valmöjligheter som finns, samt vilka konsekvenser olika beslut kan få på kort och lång sikt.

En förutsättning för ett ökat men hållbart utnyttjande av Vänerns ekosystemtjänster är att det finns kunskap och engagemang hos medborgarna i dessa frågor. Det gäller att hitta metoder att få med befolkningen på olika sätt. Det kan vara att anordna offentliga seminarier, att låta privatpersoner ta vattenprover, att skolbarn varje år städar Vänerns

stränder eller att öka medborgarnas deltagande i planeringsprocesser, vilket är i linje med Europarådets landskapskonvention. Det är också viktigt att ta tillvara den historiska kunskap och det engagemang som finns inom de föreningar som finns utmed Vänern, t ex hembygdsföreningar, sportfiskeföreningar och lokala utvecklingsgrupper.

5. Att ge kunskapsstöd till medverkande aktörer i remiss- och utredningsarbeten.

Flera kommuner uttrycker ett behov av få ett bättre kunskapsunderlag vid beslut som rör Vänern. Även myndigheter, kunskapsproducenter och andra aktörer kan ha nytta av att få en bredare kunskapsbild vid planering av sin verksamhet.

När utredningsarbetet startade fanns en föreställning om att kunskapscentret framför allt skulle rikta sig gentemot kommunerna och dess tjänstemän och politiker, för att tillfredsställa deras behov av samlad kunskap, ökad samverkan och bättre beslutsunderlag. Intervjuerna med representanter för kommunerna, regionerna och länsstyrelserna, visar att allmänheten och utbildningssektorn också är viktiga som målgrupper för ett kunskapscentrum. Bland annat såg flera aktörer att ett kunskapscentrum skulle kunna bli ett viktigt forum för deras kommunikationsarbete med allmänheten.

Kunskapscentret har fyra specifika målgrupper: beslutsfattare (inom kommuner, regioner och myndigheter, riksdag/regering), allmänheten (medborgare och besökare), utbildningssektorn och forskare. Syftet är dels att öka medborgarnas möjlighet att påverka och förstå politiska beslut och lagstiftningen, och dels att en ökad kunskap och ökat engagemang kan bidra till den regionala utvecklingen utifrån Vänern som resurs. När det gäller den kommunala utbildningssektorn handlar det också om att öka intresset hos de unga generationerna, medan universitet och högskolor framför allt bör ses som målgrupp för att få forskningsidéer och bli stimulerade att forska mer på frågor som rör Vänern.

Utredningens intervjuundersökning visar att de områden som är särskilt angelägna och aktuella för närvarande är: vattennivåer/reglering, besöksnäringen och sjöfarten. Därför bör kunskapscentret initialt prioritera dessa områden, som i sig också rymmer många intressekonflikter.

Kunskapscentret skall fungera som en dynamisk mötesplats och interagerande länk mellan aktörer i syfte att stimulera till ett ökat samarbete och en hållbar utveckling av ekosystemtjänsterna i Vänern. Kunskapscentret skall också utgöra en plattform för ett ökat medborgarinflytande över samhällsutvecklingen, förstärka Vänerområdets invånares regionala samhörighet och bidra till ett ökat intresse för Vänern. Ett nära samarbete med Vänerns vattenvårdsförbund, Laxfond Vänern, Vänerhamn AB och Vänertinget är viktigt. Det arbete som Vänersamarbetet och den kommunala samverkansgruppen för översvämningsfrågor idag utför skulle kunna integreras och bli en del av kunskapscentrets verksamhet.

Organisation och finansiering

Utredningen menar att de centrala aktörerna för att kunna skapa ett kunskapscentrum är kommunerna, regionerna, högskolor/universitet samt länsstyrelserna. Hur kunskapscentret skall organiseras och styras måste bli en fråga för dessa aktörer att lösa tillsammans.

I stort sett samtliga företrädare för de intervjuade organisationerna anser att kommuner, regioner och universitet/högskolor, är centrala aktörer i ett kunskapscentrum. Som aktörer har de dock lite olika roller. Kommunerna är troligen de viktigaste aktörerna som avnämmer av ett kunskapscentrum i och med att de har planeringsansvaret för marken och har ansvar för de cirka 350 000 människor som bor i Vänerområdet. De båda regionerna är två andra givna aktörer, eftersom de arbetar med regional utveckling och sköter samordning av natur- och kulturarvsfrågor. Högskolor och universitet är nödvändiga aktörer, eftersom de bidrar till kunskapsuppbyggnad och kunskapsutveckling, samt ger en vetenskaplig legitimitet.

Många intervjuade personer nämner också Vänermuseet som viktig aktör på grund av att museet har ett regionalt uppdrag för förmedling av Vänerområdets natur- och kulturarv och att man har lång erfarenhet av detta. Länsstyrelserna bör också vara med som aktörer, eftersom de har övervakningsansvaret när det gäller lagstiftning inom miljö-, natur- och kulturvårdsområdet. Vänerns vattenvårdsförbunds verksamhet sköts dessutom av länsstyrelsen i Västra Götalands län. De företrädare för länsstyrelserna som har intervjuats är också mycket positiva till att ett kunskapscentrum skapas, både för att de skall kunna förbättra sina kontakter med kommunerna och för att de anser att det behövs mer information om Väneren. Flera av de personer som intervjuats pekar på vissa statliga myndigheter som viktiga aktörer, eftersom de har ansvar för frågor som berör Vänerområdet i hög grad. Framför allt gäller det Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Boverket.

Många intervjuade företrädare anser också att företag och näringslivsorganisationer, museer och ideella föreningar och andra organisationer som är intresserade av Vänerfrågor bör vara med, dvs att centret blir så inkluderande som möjligt, vilket bör underlätta samarbete och kunskapsuppbyggnad. På vilket sätt dessa aktörer skall knytas till kunskapscentret är dock svårt att avgöra i nuläget. Alla som vill vara med som aktörer måste i alla fall vara beredda att också bidra till kunskapscentrets verksamhet på något sätt och ställa sig bakom centrets uppdrag.

För att kunna anställa personal och driva projekt måste kunskapscentret vara en egen juridisk person. Det kan ske antingen genom att en redan befintlig organisation tar på sig denna roll eller att intressenterna bildar en ny organisation som juridisk person. Åtminstone initialt kan det vara bra att ha en befintlig organisation som huvudman och juridisk person, förslagsvis Västra Götalandsregionen. En möjlighet är då att driva

kunskapscentret som en paraplyorganisation, där de medverkande aktörerna tecknar avtal för att säkra en långsiktig finansiering av driften och att andra åtaganden sköts.

Om en ny organisation skall skapas finns framför allt fyra möjligheter: stiftelse, aktiebolag, ideell förening eller ekonomisk förening. Bland de organisationer som idag arbetar med Vänern i fokus finns exempel på tre av dessa organisationsformer: Laxfond Vänern (stiftelse), Vänerhamn AB (aktiebolag) samt Samverkansgruppen för översvämningsfrågor och Vänerns vattenvårdsförbund (ideell förening).

Utredningen menar att de centrala aktörerna för att kunna skapa ett kunskapscentrum är kommunerna, regionerna, högskolor/universitet samt länsstyrelserna. Hur kunskapscentret skall organiseras och styras måste bli en fråga för dessa aktörer att lösa tillsammans.

För att klara de föreslagna uppgifterna skall kunskapscentret: (1) utveckla en digital plattform med en samlad information om Vänern och aktörer som arbetar med Vänerfrågor, (2) skapa mötesplatser för förmedling via t ex utställningar och seminarier, skapa arenor för dialog, debatt och samverkan mellan beslutsfattare, myndigheter, forskare och allmänheten, fysiskt och webbaserat, samt initiera och stimulera till forskning om Vänern, och (3) etablera ett kontaktnät med forskare, beslutsfattare och tjänstemän, regionalt, nationellt och internationellt, samt med berörda intresseorganisationer.

Utredningen ser ett behov av att inrätta 2-3 heltidstjänster fördelade på tre personer för att klara dessa uppgifter. Förutom en verksamhetsansvarig krävs två personer som sköter den digitala plattformen, arbetar med kommunikation och anordnar de utåtriktade verksamheter som föreslagits.

Förslaget är att bygga upp verksamheten successivt under tre år. År 1 anställs en verksamhetsansvarig samt efter ett halvår ytterligare en person. Fokus ligger då på att få organisationen att fungera, på information/marknadsföring och på skapandet av en digital plattform. Under år 2 anställs ytterligare en person för att förstärka det utåtriktade arbetet. Under år 3 skall verksamheten vara i full drift.

Den beräknade driftskostnaden för år 1 är 2 miljoner kronor, för år 2 är den 3 miljoner kronor och för år 3 och framöver är den 4 miljoner kronor. Dessa summor inkluderar lönemedel, lokal- och administrationskostnader, marknadsföring och information, utveckling av digital plattform, resor samt kostnader för den utåtriktade verksamheten i form av möten, föreläsningar, seminarier, kurser och utställningar mm. Utöver denna grundfinansiering kan kunskapscentrets verksamhet och budget utökas genom att externa medel tillförs via skapandet av särskilda projekt eller genom att sälja tjänster.

Den huvudsakliga finansieringen av driften av centret bör ske av de båda regionerna, de 14 kommunerna runt Vänern (inklusive Trollhättan), samt universitet och högskolor. Även andra finansiärer, t ex länsstyrelserna, kan vara aktuella.

Lokalisering

I frågan om lokalisering av ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor har utredningen utgått från ett antal kriterier som framkom vid intervjuundersökningen. Kunskapscentret skall ha ett fysiskt huvudkontor samt ytterligare en eller flera noder och/eller besöksplatser. Centret skall utnyttja redan befintliga organisationer i Vänerområdet som i möjligaste mån också är etablerade aktörer med en tydlig inriktning mot hållbarhetsfrågor, eftersom dessa kompetenser kan skapa synergier utifrån det föreslagna uppdraget och arbetssättet. Centret skall också ha en god infrastruktur vad gäller tillgänglighet och datakapacitet.

En genomgång av befintliga organisationer i relation till kriterierna resulterar i att utredningen ser tre möjliga organisationer inom Vänerområdet som värdar för ett kunskapscentrum. Det är *Karlstads universitet*, *Göteborgs universitet* med lokalisering i Mariestad, som är viktiga kunskapsproducenter, och *Vänermuseet* i Lidköping, som har ett regionalt uppdrag för förmedling av Vänerområdets natur- och kulturarv. Var kunskapscentret skall lokaliseras bör bli en fråga för fortsatt utredning och förhandling mellan de aktörer som vill gå vidare och driva frågan om ett kunskapscentrum. Viktigt är att både aktörer från den norra och södra delen av Vänern finns med.

Det fortsatta arbetet

Utredningens förslag är att Vänersamarbetets styrgrupp och de tre ovan nämnda tänkbara värdorganisationerna, samt Högskolan Väst som har uttryckt en vilja att delta, får i uppdrag att tillsammans försöka hitta en lämplig modell för organisering, finansiering och styrning av ett kommande kunskapscentrum, samt vilka roller de olika aktörerna skall ha. Detta arbete bör ske under 2014, vilket möjliggör en start för kunskapscentret i början av 2015. Det är viktigt att förhandlingsprocessen är öppen och transparent så att hänsyn kan tas till alla aktörers intressen och synpunkter. Vänersamarbetet har en nyckelroll i arbetet att driva frågan om ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor vidare.

Utredning om ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor

Här följer en utförlig beskrivning av utredningens bakgrund, uppdrag och arbetssätt. Därefter beskrivs vilka behov de intervjuade aktörerna ser och vilka effekter de vill uppnå genom att skapa ett kunskapscentrum.

Utredningens bakgrund

Med Västra Götalandsregionens maritima strategi som utgångspunkt, och med fokus på utveckling av Vänerregionen som maritimt område, genomfördes tre dialogmöten under hösten 2007 och våren 2008. Deltagare på dessa möten var bland andra utvecklings- och planeringsansvariga i kommunerna, samt företrädare för kanalbolag och regionala organisationer. Utifrån mötena startade en arbetsprocess, med Fyrbodals kommunalförbund, Skaraborgs kommunalförbund, Västra Götalandsregionen och Region Värmland som partners, där fem prioriterade utvecklingsområden pekades ut. I arbetet med strategin skapades fem fokusgrupper med representanter från kommunerna, länsstyrelserna, Vattenvårdsförbundet, Karlstads universitet, Göteborgs universitet, Högskolan Väst, Vänermuseet, Vänerns Näringslivsråd, Göteborgs Energi och Karlstads Energi. Arbetet resulterade i förstudien *Vänern som maritimt område – underlag till utvecklingsstrategi*, som kom i juni 2009 (se www.vgregion.se).

I förstudien formulerade fokusgrupperna sina framtidsbilder samt vilka behov av strategiska insatser som finns inom respektive utvecklingsområde. I fokusgruppen för Utbildning, forskning och kompetensutveckling var ett kunskapscentrum för Vänern ett uttalat behov. Gruppens framtidsbild var "ett samlat utvecklings-, forsknings- och kompetenscentrum som kan stimulera till ökad kunskap om Vänern och som är en grogrund för kunskapsbaserad hållbar utveckling". Med hållbar utveckling menas att man skall tillgodose dagens mänskliga behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Arbetet för hållbar utveckling är en process utan färdig lösning, som omfattar såväl ekologiska, ekonomiska, sociala som kulturella aspekter. Helhetssyn, dialog och kritiskt tänkande är grunden för detta arbete.

Inom Vänersamarbetet¹ har flera av aktörerna (kommuner, regioner, länsstyrelser och universitet/högskolor) framfört att de vill utnyttja Vänerns utvecklingspotential som sötvattensresurs, sjötransportled, turismdestination och boendemiljö, på ett bättre sätt än idag. De betonar också vikten av att ett ökat nyttjande sker på ett hållbart sätt, såväl ekologiskt, ekonomiskt, socialt som kulturellt. För att åstadkomma ett ökat nyttjande på ett hållbart sätt krävs forskning och utveckling, samt sammanställningar av befintlig kunskap och konsekvensanalyser. En satsning på kunskapsuppbyggnad och forskning, i samverkan med markägare, resursnyttjare (t ex besökare) och beslutsfattare (kommunalt

¹ www.vanern.org

och regionalt), utgör själva grunden för att nå en hållbar förvaltning av Vänern som resurs. Mer forskning och förmedling ger också goda förutsättningar för att göra Vänerregionen mer känd för allmänheten och för att kunna stimulera regional utveckling. Ett gemensamt kunskapscentrum för Vänerfrågor skulle kunna fungera som arena och pådrivare inom dessa områden.

Utifrån den vision om ett samlat kunskapscentrum för Vänerfrågor, som formulerades av Vänersamarbetet 2009, gjordes som en första etapp en inventering av pågående och avslutad forskning om Vänern samt verksamma kunskapsproducenter. Denna inventering resulterade i rapporten *Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern – kunskapsunderlag inom Vänersamarbetet*, som kom våren 2012.² I rapporten beskrivs också vilka kunskapsluckor som finns, och vilka konfliktområden och potentiella forskningsprojekt med inriktning mot en hållbar utveckling av området som är särskilt intressanta. Rapporten utgör ett underlag för denna utredning om ett kunskapscentrum för Vänerfrågor. En sammanfattning skriven av Marcus Drotz och Sten-Åke Wängberg, Göteborgs universitet, finns i Bilaga 3.³

Utredningens uppdrag

På Vänersamarbetets uppdrag, genom ett initiativ från fokusgrupp 5 Utbildning, forskning och kompetens, ansökte Vänermuseet sommaren 2012 hos Västra Götalandsregionen och Region Värmland om att få fortsätta med en andra etapp, att göra en utredning om hur ett samlat forsknings-, kunskaps- och förmedlingscentrum för Vänerfrågor med tvärvetenskaplig inriktning skulle kunna skapas. Fokusgrupp 5 består av representanter för Vänersamarbetet, Högskolan Väst, Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Biosfärområde Vänerskärgården med Kinnekulle, Västarvet och Vänermuseet.

Syftet utredningen är att ge förslag på hur en ekonomiskt långsiktigt hållbar modell för ett sådant kunskapscentrum kan se ut, utifrån befintliga aktörer med deras fysiska platstillhörighet, organisation, mål, uppdrag, samverkan och möjliga ekonomiska förutsättningar.

Vänermuseet har varit projektägare för utredningen, med Vänermuseets dåvarande chef Pernilla Schedin som projektledare från augusti 2012 till augusti 2013, då tillförordnade museichefen Marcus Drotz tog över projektledarskapet. Intervjuarbetet gjordes av Pernilla Schedin och Björn Ohlsson, medan sammanställning och analyser har utförts gemensamt av Björn Ohlsson, Marcus Drotz och Pernilla Schedin. För författandet av denna utredning står Björn Ohlsson och Marcus Drotz.

² Se http://media.vanern.org/2012/06/Forskningsrapport_juni-20121.pdf

³ Bilaga 3, *Sammanfattning av rapporten Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern*.

Utredningens arbetssätt

För att undersöka intresset och behovet av ett kunskapscentrum, vilket uppdrag ett sådant bör ha samt hur det skulle kunna organiseras, valde utredningen att göra en intervjuundersökning bland företrädare för aktörer som deltar i Vänersamarbetet. Under våren och sommaren 2013 intervjuades 18 företrädare för 13 av de 14 kommunerna runt Vänern (Trollhättan inkluderad), 9 företrädare för Region Värmland, Västra Götalandsregionen och Värmlands museum, 9 företrädare för länsstyrelserna i Värmland och Västra Götaland, samt en företrädare vardera för de tre lärosätena Göteborgs universitet, Högskolan Väst och Karlstads universitet. Totalt intervjuades 39 personer.⁴

Företrädare för nationella aktörer har inte intervjuats, men projektet har via Dirk Harmsen, processledare för Vänersamarbetet, och Sten-Åke Wängberg, Göteborgs universitet, haft positiva samtal med tjänstemän på Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket och Boverket.

Efter intervjuerna har svaren analyserats utifrån utredningens frågeställningar, som handlade om behov, användning, målgrupper, vilka aktörer som bör vara med, vad man själv kan bidra med, samt organisation, styrning och finansiering. Resultatet av intervjuundersökningen visar att en stor majoritet av de intervjuade personerna anser att det finns ett behov av ett samlat kunskapscentrum för Vänerfrågor. Det är bara ett fåtal mindre kommuner som inte är intresserade. Nyttan av ett kunskapscentrum uttrycks på olika sätt, likaså med vilka frågor och på vilka sätt det bör fungera. Åsikterna skiljer sig också något åt när man jämför företrädarna för kommunerna, regionerna, länsstyrelserna och lärosätena.

Utredningen har också gått igenom möjliga organisationsmodeller för olika typer av samarbeten som redan finns såväl inom Sverige som internationellt, bland annat genom en studieresa till de stora sjöarna i USA och Kanada i maj-juni 2013.⁵

Utifrån detta material, samt efter diskussioner inom Vänersamarbetets fokusgrupp 5, och med Lidköpings före detta kommunchef Kenth Lindström som rådgivare, skrevs ett kortfattat förslag på fyra sidor om uppdrag, organisering och styrning av ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor. Detta förslag diskuterades på ett dialogmöte den 21/10 på Värmlands museum i Karlstad, då 25 personer deltog, däribland flera av de företrädare som hade intervjuats.

På mötet bekräftades i stort det förslag som presenterades vad gäller uppdrag och arbetssätt. Vissa uppgifter betonades dock mer, som att stimulera forskning, skapa debatt, synliggöra och marknadsföra Vänern samt stärka medborgarnas engagemang, varför dessa

⁴ Se Bilaga 1, *Arbetssätt – intervjuer med aktörer inom Vänersamarbetet samt med företrädare för gymnasieförvaltningarna*, för redovisning av arbetssätt samt vilka personer som har intervjuats.

⁵ Se redogörelse för studieresan till USA och Kanada i Vänerns vattenförbunds årsskrift 2013.

uppgifter i detta nya förslag har förtydligats och formulerats som uppdrag för kunskapscentret. När det gäller organisering fanns lite olika åsikter, men de flesta var eniga om att regionerna måste ta en aktiv roll initialt, till exempel genom att Västra Götalandsregionen blir huvudman för kunskapscentret. Om kunskapscentrets anställda bör sitta tillsammans på en plats eller vara placerade hos olika aktörer runt Vänern fanns också olika åsikter. En fördel med att sitta tillsammans är att det ger centret en samlad styrka och att det blir mindre sårbart. En fördel med att ha personalen placerad på flera olika noder är att arbetet sprids geografiskt och att olika befintliga organisationer då kan ta ansvar för olika uppdrag som de har särskild kompetens för. Viktigt är dock att det finns en tydlig postadress.

Efter dialogmötet har konstruktiva synpunkter också kommit från Dirk Harmsen, Vänersamarbetet, Leif Lithander, Västarvet och Kristofer Svensson, Mariestads kommun. Utifrån vad som framkom på mötet och därefter har förslaget omarbetats och förtydligats, och det är detta nya förslag om ett Kunskapscentrum för Vänerfrågor som redovisas här.

För att få en uppfattning om skolans möjligheter att använda ett kommande kunskapscentrum för Vänerfrågor har en inventering gjorts av utbildningsinriktningar inom gymnasieprogrammen i kommunerna runt Vänern, om samverkansområden mellan gymnasieskolor och högskola/universitet samt mellan gymnasieskolor, och av modeller för sådan samverkan.

Den genomförda inventeringen visar att det egentligen bara finns ett gymnasium, De la Gardiegymnasiet i Lidköping, som har haft ett program med inriktning mot Vänern, Vänerprogrammet. Utbildningssektorn skulle dock kunna bli en viktig aktör i ett kunskapscentrum för Vänerfrågor, men att det kräver lång förberedelsetid och en uttalad vilja från respektive gymnasieförvaltning och kommunledning.

Behov och effekter av ett kunskapscentrum

Vänern är en viktig gemensam angelägenhet för cirka 350 000 personer som bor i de 14 kommunerna runt sjön, och är en förutsättning för dessa samhällens livskraft och utveckling. Vänern ger invånarna rent dricksvatten, möjligheter till ett rikt friluftsliv och rekreation, transportmöjligheter för näringslivet och ett lokalt yrkesfiske. Området har en unik biologisk mångfald och är en stor tillgång för besöksnäringen. Vänern kan också innebära ett problem, framför allt genom att översvämningar kan orsaka stora skador på markområden, infrastruktur och bebyggelse.

Vänerns storlek, dess många olika tillgångar och att den delas mellan ett stort antal kommuner och två administrativa regioner har gjort det svårt att få en överblick och helhetsbild av vad som sker inom Vänerområdet och vilka utvecklingsmöjligheter som rymms med Vänern som utgångspunkt. Det finns flera organisationer som har kunskap om och arbetar för en hållbar utveckling av Vänerområdet, såsom Vänerns vattenvårdsförbund, Laxfond Vänern, länsstyrelserna och den kommunala samverkansgruppen för

översvämningsfrågor. Samverkan mellan dessa organisationer och kommuner och regioner är dock bristfällig.

Vänersamarbetet bildades för att underlätta samarbete om viktiga utvecklingsfrågor och för detta ändamål instiftades fem fokusgrupper: sjöfart, attraktiva miljöer, besöksnäring (inklusive fiske), energi samt forskning och utbildning. Under det senaste året har arbetet konkretiserats och koncentrerats på några olika områden: utveckling av besöksnäringen, fiske, sjöfart och forskning. Grupperna om attraktiva miljöer och energi har inte varit aktiva under 2013.

Ett kunskapscentrum för Vänerfrågor skulle kunna ta fram ett samlat kunskapsunderlag i olika frågor som kan bidra till att utveckla samarbetet inom Vänerområdet, ge beslutsfattare bättre beslutsunderlag, stimulera till ett ökat intresse för Vänern och bidra till regional utveckling. En viktig uppgift i detta sammanhang skulle vara att tillgängliggöra den forskning som bedrivs.

I rapporten *Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern – kunskapsunderlag inom Vänersamarbetet* har ett antal konfliktområden identifierats, som kräver bred kunskap inom flera olika discipliner och visioner som är kommunövergripande. Flera av dessa konfliktområden kan också bli föremål för intressanta utredningsuppdrag och forskningsuppgifter. Det gäller områden som regleringen av vattennivån, strandnära boende, sjöfart, turism, fysisk planering och konflikter mellan riksintressen.⁶

Flera företrädare för kommuner, regionerna och länsstyrelserna framhåller att Vänerfrågorna är så komplexa och ofta innehåller flera intressekonflikter. Därför behöver dessa frågor belysas på ett mångvetenskapligt sätt, vilket de enskilda kommunerna eller andra myndigheter inte klarar av. De flesta områden hänger också ihop och påverkar varandra. Regleringen av vattennivån, till exempel, påverkar inte bara översvämningsriskerna och det strandnära boendet, utan också den biologiska mångfalden i kustområdena, förutsättningar för ökad turism särskilt båtutrustning, möjligheterna för ett aktivt friluftsliv och fisket. En satsning på mer sjötransporter kan påverka såväl vattenkvaliteten, som fisket och den biologiska mångfalden. För att inte riskera att andra värden av Vänern går förlorade vid en satsning på ökat utnyttjandet av Vänern på ett eller annat sätt, är det av stor vikt att dessa andra värden synliggörs och tas hänsyn till. För att till exempel öka mängden sjötransporter kan näringen behöva göra ytterligare åtgärder för att inte riskera Vänerns vattenkvalitet och dess ekosystem.

Ett kunskapscentrum skall ha som uppgift att vara en kunskapsbank och kunna ge en helhetsbild av konsekvenserna av olika åtgärder, vilket gör det lättare för kommunpolitiker och andra beslutsfattare att få ett bättre kunskapsunderlag när det gäller frågor som rör

⁶ Bilaga 3, *Sammanfattning av rapporten Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern*.

Vänern. Det skulle också underlätta arbetet med hållbar utveckling med dess olika aspekter, vilket kan vara svårt för en mindre kommun att klara av på egen hand. En samlad kunskapsbild innebär också att dubbelarbete kan undvikas.

Ett annat behov som nämns av flera företrädare är behovet av en ökad samverkan mellan olika kommuner, mellan kommuner och myndigheter, samt mellan kommuner, myndigheter och högskolor/universitet. Många av dem som har intervjuats talar om ett behov av en mötesplats med utställningar och seminarier och att det finns en länk mellan de olika aktörerna, samt att en viktig uppgift borde vara att främja samarbetet mellan kommunerna runt Vänern, till exempel om frågor som rör översiktsplanering och exploatering. Ett kunskapscentrum, som har samlat och tillgängliggjort den kunskap och forskning som finns och de olika aktörer som producerar kunskap och använder Vänern på olika sätt, kan fungera som en sådan mötesplats och en arena där dialog och samverkan kan utvecklas. Förhoppningsvis kan det också stimulera till regional utveckling, inom till exempel sjötransport, besöksnäring och fiske.

För att lyckas med regional utveckling och ett ökat utnyttjande av Vänern som resurs krävs också en ökad kunskap om och ett ökat intresse för Vänern bland allmänhet och besökare, vilket visar på behovet av förmedling. Det möjliggör också en ökad delaktighet bland medborgarna att påverka de beslut som tas som har med Vänern att göra.

Som en arena med en särskild uppgift när det gäller Vänerfrågor kan ett kunskapscentrum även stimulera till debatt inom viktiga samhällsområden, vilket kan vara svårt att göra för en enskild organisation, av personalmässiga och andra skäl. Centret kan också försöka ta initiativ till forskning genom att presentera idéer och sammanföra forskare, när man märker att det saknas kunskap för att kunna ge ett bra beslutsunderlag, samt initiera diskussioner i frågor som kan gynna den regionala utvecklingen.

De positiva effekterna av ett kunskapscentrum kan vara av flera olika slag. Om politiker och andra beslutsfattare, i kommuner, regioner och hos myndigheter, får ett gediget och bra kunskapsunderlag i en fråga, blir det lättare att fatta beslut som tar hänsyn till de många olika intressen som berörs av beslutet. Risken att vissa intressen "glöms bort" minskar. Dessutom ökar möjligheten att se frågan ur ett sammansatt hållbarhetsperspektiv med ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensioner. Kunskapscentret föreslås kunna fungera som ett kunskapsstöd till enskilda kommuner i deras remiss- och utredningsarbete.

Nya samarbeten kan stimulera till regional utveckling inom olika områden, vilket får en positiv effekt ur sysselsättnings- och befolkningssynpunkt. En ökad kunskap om Vänern bland allmänheten kan leda till ett ökat engagemang i dessa frågor och stärker demokratin inom Vänerregionen.

BILAGA 1 till "Kunskapscentrum för Vänerfrågor - En utredning på uppdrag av Vänersamarbetet"

Arbetsätt – Intervjuer med aktörer inom Vänersamarbetet samt med företrädare för gymnasieförvaltningarna

I bilagan beskrivs intervjuundersökningen med aktörer inom Vänersamarbetet, med tillhörande brev som sändes till intervjupersonerna och en förteckning över intervjuade personer, samt inventeringen av utbildningsinriktningar och samverkansområden inom gymnasieskolan, med tillhörande brev till intervjupersonerna och en förteckning över intervjuade personer.

Intervjuerna med aktörer inom Vänersamarbetet

Utifrån Vänersamarbetets vision om ett kunskapscentrum för Vänerfrågor har vi gjort en intervjuundersökning för att ta reda på vad de olika aktörerna inom Vänersamarbetet har för synpunkter vad gäller behov, nytta, inriktning, målgrupper, arbetsätt, organisering och styrning samt finansiering av ett kunskapscentrum. Eftersom initiativet till utredningen kommer från Vänersamarbetet har vi valt att endast intervjua företrädare för aktörer som deltar i Vänersamarbetet: de 14 kommunerna runt Vänern, Region Värmland och Västra Götalandsregionen samt Värmlands museum, länsstyrelserna i Värmland och Västra Götaland, de tre lärosätena Göteborgs universitet, Högskolan Väst och Karlstads universitet, samt Vänerns Vattenvårdsförbund.

Dessutom har personer från Fokusgrupp forskning och utbildning haft samtal med företrädare för Boverket, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket. Det innebär att det finns ett antal aktörer som skulle kunna vara aktuella i ett framtida kunskapscentrum, som inte kommer till tals i denna rapport. Bland tänkbara sådana finns andra närliggande högskolor, statliga myndigheter, företag, intresseorganisationer, ideella organisationer och olika samlingsorgan med intresse för Vänerfrågor.

Inför intervjuerna skickade vi ut ett brev med en kort beskrivning av vårt uppdrag och tio frågor som vi ville diskutera med representanterna (se nedan). Under intervjuerna fördes anteckningar och intervjuavren strukturerades sedan efter de tio frågorna.

Intervjuer

De flesta intervjuer har gjorts personligen, ibland med enskilda personer, ibland med flera personer samtidigt. I vissa fall har intervjuerna gjorts per telefon. Intervjuerna har utförts av Pernilla Schedin och Björn Ohlsson, Vänermuseum. Sammanlagt har 39 personer intervjuats (se förteckning nedan).

Kommunerna

Vi har intervjuat 18 företrädare för 13 av de 14 kommunerna. En av kommunerna saknas tyvärr, eftersom vi inte fick något svar på intervjuförfrågan trots upprepade påstötningar. I samtliga fall har vi kontaktat kommunchefen i respektive kommun, eftersom de bör ha den bästa överblicken över kommunens behov och strategiska arbete. I vissa fall har kommunchefen hänvisat oss vidare till andra chefstjänstemän inom kommunen, så som förvaltningschefer eller utvecklingschefer, och i ett fall till kommunstyrelsens ordförande.

Regionerna

Vi har intervjuat 4 företrädare för Region Värmland och 3 företrädare för Västra Götalandsregionen. I Region Värmland intervjuades personer som arbetar med regional utveckling, energifrågor, kultur och turism. Även två företrädare för Värmlands museum, som har ett regionalt ansvar, har intervjuats. I Västra Götalandsregionen intervjuades personer som arbetar med miljö- respektive natur- och kulturarvsfrågor.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna har mycket verksamhet med anknytning till Vänern, som är uppdelad på flera olika enheter. På Länsstyrelsen i Värmlands län intervjuades 4 personer som arbetar med riskhantering och översvämningsfrågor, regional utveckling, naturvård respektive samhällsbyggnad. På Länsstyrelsen i Västra Götaland intervjuades 5 personer som arbetar med naturvård, kulturmiljövård, riskhänsyn och översvämningsfrågor, klimatanpassning respektive samhällsbyggnad.

Lärosätena

Vi har intervjuat en företrädare för respektive lärosäte, personer med ett övergripande ansvar för lärosätets forsknings- och/eller undervisningsfrågor, dvs totalt 3 personer.

Nationella aktörer

Företrädare för nationella aktörer har inte intervjuats, men projektet har via Dirk Harmsen, processledare för Vänersamarbetet och Sten-Åke Wängberg, Göteborgs universitet, haft samtal med tjänstemän på Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket.

Brev sänt till intervjupersoner – aktörer inom Vänernsamarbetet

Ett kunskapscentrum för Vänerfrågor?

Om behov, möjligheter och organisering

Inledning

I Vänernsamarbetets inriktningsdokument *Vänern som maritimt område* från 2009 finns en vision om "ett samlat utvecklings-, forsknings- och kompetenscentrum som kan stimulera till ökad kunskap om Vänern och som är en grogrund för kunskapsbaserad hållbar utveckling". I begreppet hållbar utveckling innefattas såväl den ekologiska, som den ekonomiska och den sociala dimensionen, och utvecklingen över tiden ses som central.

Region Värmland och Västra Götalandsregionen har utifrån rapporten *Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern* från 2012 gett sitt stöd till ett utvecklingsprojekt som skall undersöka hur ett samlat forsknings-, kunskaps- och förmedlingscentrum för Vänerrelaterade frågor skulle kunna organiseras och finansieras. Ett viktigt led i detta arbete är att undersöka vilket behov och vilket intresse som finns hos de centrala aktörerna i Vänerregionen, samt hur dessa ser på organisering, styrning och finansiering av ett sådant centrum.

Vänernsamarbetet

Vänernsamarbetet är en plattform för analys av och initiativ till en gemensam policyutveckling och gemensamma insatser i Vänerområdet som inkluderar både sjön, öarna och kringliggande kustzoner. Deltagande organisationer utforskar och vidareutvecklar de sociala, ekonomiska och kulturella förutsättningarna för en region- och kommunövergripande strategi med en hållbar utveckling som gemensam ingång (läs mer på www.vanern.org).

Visionen inom Vänernsamarbetet är att garantera en högkvalitativ livsmiljö för invånare, brukare och besökare där en hållbar tillväxt bygger på den egna kraften i Vänerregionen med beaktande av Vänern som naturtillgång. 'Ett underbart Vänern!'

Vänernsamarbetet har identifierat fem utvecklingsområden av särskilt intresse:

1. Attraktiva miljöer för boende, besökare och företag
2. Sjöfart och transportinfrastruktur
3. Besöks- och upplevelsenäringar samt Vänerfisket
4. Energi
5. Forskning och utveckling

Ettapp 1 Kunskapsunderlag inom Vänersamarbetet

Inom utvecklingsområde 5 genomfördes under 2011 och 2012 ett projekt som resulterade i rapporten *"Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern – Kunskapsunderlag inom Vänersamarbetet"* (se www.vanern.org).

Kunskapsförmedling har inom Vänersamarbetet lyfts fram som en central fråga för att kunna arbeta för en hållbar utveckling i Vänerområdet, vilket de båda regionerna tydligt har uttryckt sig vilja göra. Denna rapport var ett led i detta arbete där många aktörer som arbetar med hållbar utveckling inom de fem nämnda utvecklingsområdena identifierades.

Av rapporten framgår att det finns en omfattande kunskapsproduktion som rör Vänern och dess kringliggande kommuner. Den inventering som gjordes identifierade 1400 referenser till skriftliga källor, drygt 120 pågående eller nyligen avslutade forskningsprojekt, och cirka 200 forskare och andra kunskapsaktörer som på ett eller annat sätt arbetar med Vänerrelaterade frågor. Det finns många enskilda aktörer som producerar kunskap inom sitt särskilda ämnesområde, men kunskapen är ofta fragmentiserad och rör i allmänhet endast enskilda projekt. Dessutom är kunskapsspridningen begränsad och samverkan och kommunikationen mellan de olika aktörerna är bristfällig. Av rapporten framgår också att flertalet kommuner hade få ingångar till den forskning och den kunskap som produceras och att användandet av externa kunskapsaktörer var ganska låg när det gäller Vänerrelaterade frågor.

Under de senaste åren har flera initiativ tagits för att förbättra samarbetet mellan kunskapsproducenterna. Inom både Göteborgs och Karlstads universitet har forskare börjat gruppera sig för en forskningssamverkan kring Vänerregionens hållbara utveckling. Ett gemensamt tvärvetenskapligt forskningsnätverk, Vänerlandskapet LTSEr, har bildats med forskare från olika ämnesområden. Biosfärområde Vänerskärgråden med Kinnekulle är ett annat initiativ i riktning mot ökad samverkan för ett hållbart samhälle.

Rapporten visar även att det saknas forskning inom många viktiga områden, men också att det finns en rad inbyggda konflikter mellan olika intressen och sätt att använda Vänerns resurser. Det är väsentligt att synliggöra dessa konflikter för att kunna få till stånd en sund förvaltning och finna rationella lösningar för att nå målet, en hållbar utveckling av Vänerregionen. Slutsatsen är att ett kunskapscentrum med en tydlig tvärvetenskaplig inriktning skulle kunna ge en bredare och mer samlad bild av kunskapsproduktionen om Vänerrelaterade frågor, vilket gynnar denna ambition.

Ettapp 2 Utredning om organisering av ett kunskapscentrum om Vänerrelaterade frågor

Vänermuseet i Lidköping har på de båda regionernas uppdrag fått ansvaret att utföra och samordna utredningsarbetet om ett samlat kunskapscentrum för Vänerrelaterade frågor. Under våren kommer Pernilla Schedin och Björn Ohlsson från Vänermuseet att intervjua representanter för de centrala aktörerna: de 14 kommunerna, de båda regionerna,

Västarvet, Värmlands museum, Vänerns Vattenvårdsförbund, länsstyrelserna i Värmlands och Västra Götalands län, Karlstads universitet, Högskolan Väst och Göteborgs universitet. Under hösten kommer materialet att bearbetas, modeller och förslag för organisation och finansiering kommer att tas fram och i december 2013 kommer ett underlag att fatta beslut utifrån att presenteras.

De frågor som vi vill diskutera med de olika aktörerna är följande:

1. Finns det behov av ett samlat kunskapscentrum om Vänerrelaterade frågor utifrån hållbar utveckling? Vilken nytta ser ni med ett sådant centrum?
2. Vilka kunskaps- och forskningsområden skulle vara av särskilt intresse för er?
3. Hur skulle ni vilja använda ett kunskapscentrum? Vad bör finnas tillgängligt och hur skall förmedlingen ske?
4. Vad kan ni som aktör bidra med till ett kunskapscentrum? I så fall på vilket sätt?
5. Vilka aktörer/intressenter är viktiga att ha med som aktörer i ett kunskapscentrum?
6. Skulle ett kunskapscentrum kunna underlätta samarbetet mellan aktörer runt Vänern?
7. Vilka målgrupper kan finnas för ett kunskapscentrum?
8. Hur skulle ett kunskapscentrum kunna vara organiserat och styrt?
9. Finns det någon idag existerande organisation som skulle vara lämplig som bas för ett kunskapscentrum?
10. Hur skulle ett kunskapscentrum kunna finansieras?

Intervjuade personer och intervjudatum - aktörer inom Vänersamarbetet

Kommunerna, 18 personer i 13 kommuner

Grums kommun, Annika Lomarker, kommunchef, 2013-04-02
Grästorps kommun, Ove Johansson, kommundirektör, 2013-03-18
Gullspångs kommun, Carina Gullberg, kommunstyrelsens ordförande (s), 2013-04-18
Götene kommun, Jerker Andersson- Liljestrand, tf kommundirektör, 2013-03-07
Hammarö kommun, Jan-Olov Apell, kommunchef, 2013-03-07
Karlstads kommun, Mats Ahrén, förvaltningschef Kultur och turism, 2013-06-03
Karlstads kommun, Hans Wennerholm, förvaltningschef Teknik och fastighet, 2013-06-04
Karlstads kommun, Kerstin Berg, stadsarkitekt, Stadsbyggnadsförvaltningen, 2013-06-05
Kristinehamns kommun, Stefan Johansson, miljösamordnare och Vänerkontakt, 2013-05-21
Lidköpings kommun, Jan Fransson, kommundirektör, 2013-05-16
Mariestads kommun, Kristofer Svensson, planeringschef, 2013-03-15
Melleruds kommun, Ingmar Johansson, kommunchef, 2013-03-26
Säffle kommun, Sven Junzell, kommundirektör, 2013-03-20
Säffle kommun, Louise Alerfors, utvecklingshandläggare och Vänerkontakt, 2013-03-20
Säffle kommun, Anders Anstrin, utvecklingsstrateg, 2013-03-20
Trollhättans kommun, Håkan Falck, chef kontoret Hållbart samhälle, 2013-07-17
Trollhättans kommun, Kristina Jornevald, Visit Trollhättan Vänersborg, 2013-07-17
Vänersborgs kommun, Ove Thörnqvist, kommundirektör, 2013-06-26

Regionerna, nio personer på två regioner och ett länsmuseum

Region Värmland

Anders Olsson, Regional utveckling, Karlstad, 2013-03-07
Dag Hallén, Energikontoret, Karlstad, 2013-03-07
Ulf Nordström, Kultur, Karlstad, 2013-03-07
Laila Gibson, Visit Värmland, Karlstad, 2013-05-16

Värmlands museum

Åsa Hallén, länsmuseumchef, Karlstad, 2013-04-15
Kersti Berggren, enhetschef Kulturmiljö och regional utveckling, Karlstad, 2013-04-15

Västra Götalandsregionen

Per Hörberg, miljöstrateg internationella frågor och vatten som resurs, miljösekretariatet, Göteborg, 2013-05-24.
Tomas Olsson, natur och kulturarv, kultursekretariatet, Göteborg, 2013-05-24.
Rolf Danielsson, processledare, Västarvet, 2013-04-29.

Länsstyrelserna, nio personer på två länsstyrelser

Länsstyrelsen Värmland

Magnus Ahlstrand, planfrågor Samhällsbyggnad, 2013-03-11
Leif Gustavsson, beredskapsdirektör Samhällsbyggnad, 2013-03-11

Bo Jonsson, enhetschef Regional utveckling, 2013-03-11

Gunnar Lagerkvist, Naturvård, 2013-03-11

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Jens Rasmussen, biträdande länsarkitekt, Samhällsbyggnadsenheten, Mariestad, 2013-06-27

Anna Georgieva Lagell, Enheten för skydd och säkerhet, Göteborg, 2013-06-18

Maria Thordarson, biträdande enhetschef, Naturvårdsenheten, Mariestad, 2013-06-05

Eva Björkman, ansvarig för byggnadsminnen distrikt Skaraborg, Mariestad, 2013-06-05

Ulf Gustavsson, Enheten för skydd och säkerhet, Vänersborg, 2013-06-19

Universitet/Högskolor, tre personer på tre lärosäten

Göteborgs universitet, Staffan Edén, vicerektor, ansvarig för forskningsfrågor, 2013-07-03

Högskolan Väst, Kerstin Norén, rektor, 2013-04-30

Karlstads universitet, Thomas Blom, prorektor, 2013-04-15

Intervjuerna med företrädare för gymnasieförvaltningarna

Inventeringen av samverkansområden genomfördes som en intervjustudie med företrädare för ledningen i de gymnasieförvaltningar som finns i kommunerna runt Vänern. Totalt intervjuades elva personer som representerar åtta gymnasieförvaltningar: Kunskapsförbundet Väst i Trollhättan/Vänersborg, Karlstad/Hammarö gymnasium, Karlbergsgymnasiet i Åmål, Herrgårdsgymnasiet i Säffle, Dalstjärnska gymnasiet i Mellerud, Vadsbogymnasiet i Mariestad, Brogårdsgymnasiet i Kristinehamn och De la Gardiegymnasiet i Lidköping (se förteckning nedan).

Syftet med intervjuerna var att fånga upp de utvecklings- och samverkansområden som gymnasieledningarna idag anser vara viktiga. Däremot gjordes ingen fördjupning genom att studera berörda utbildningsanordnares hemsida med programpresentationer. Vänerns/vattnets betydelse i olika avseenden i aktuella gymnasieprogram och/eller inriktningar kan därför vara mer omfattande än vad som belystes i intervjuerna.

Tillvägagångssätt

Gymnasieledningarna kontaktades via ett kort brev om önskan att få genomföra en intervju och syftet med den (se nedan). Därefter togs kontakt per telefon för att bestämma tid, varefter de fick en förteckning över frågeområden samt dokumenten *"Projekt och uppdrag – Utveckling av en struktur för långsiktig hållbar kunskapsbaserad utveckling av Vänerregionen"* och *"Ett kunskapscentrum för Vänerfrågor? - Om behov, möjligheter och organisering"*. Inventering av samverkansmodeller gjordes genom att söka på Google.se under "Samverkan gymnasieskolor och högskolor". Från dessa valdes några aktuella eller planerade samverkansmodeller och som hade olika utgångspunkter och former.

Från intervjuerna gjordes minnesanteckningar. Eftersom anteckningarna inte var ordagrant nedtecknade av vad som sades, utan formulerats utifrån hur intervjuaren uppfattade svaren, finns en risk för övertolkningar eller för värdering och val av vad som uppfattas som viktigt och därför antecknades. För att minimera denna risk skickades anteckningarna till respektive gymnasieledning för att ge dem möjlighet komplettera eller i övrigt att justera anteckningarna där missuppfattningar skett. Motsvarande risk för tolkningar och värderingar finns också vid den sammanfattande rapportskrivningen, som är ett sammandrag av vad som kommit fram under intervjuerna.

Intervjuerna syftade inte till att få en komplett sammanställning över vad som ryms under varje fråga på varje intervjuad gymnasieskola/förvaltning, utan mer en aktuell bild över gymnasiernas viktigaste profilområden och samverkan med högskolor eller med andra gymnasier.

Delstudien omfattar två delar:

1. Utbildningsinriktningar inom gymnasieprogram:
 - Eventuell särskild inriktning på gymnasiet idag
 - Samverkan med universitet och högskolor
 - Samverkan med övriga gymnasieskolor
 - Satsning på forskarutbildade lektorer i gymnasieskolan

2. Samverkan mellan gymnasieskolor och högskolor/universitet samt mellan gymnasieskolor:
 - Bilateral samverkansformer mellan gymnasieskolor och högskolor/universitet
 - Samverkansarena mellan enbart gymnasieskolor och/eller gymnasieskolor, näringsliv och högskola/universitet
 - Samverkan mellan gymnasieskola och dess motsvarighet i Europa, dvs. internationalisering

Brev sänt till intervjupersoner – företrädare för gymnasieförvaltningarna

Inom de närmaste dagarna kommer jag att kontakta dig per telefon för att boka en tid för en intervju om gymnasieskolans pågående, planerade eller tänkbart samarbete med universitet och högskolor samt andra gymnasieskolor. Jag har redan träffat ledningen för gymnasieskolorna i övriga kommuner som medverkar i Vänersamarbetet och genomfört motsvarande intervju.

I samarbete mellan Vänermuseum, Karlstads Universitet, Högskolan Väst och Göteborgs Universitet pågår ett arbete i syfte att skapa en långsiktigt hållbar struktur kring Vänerregionen för forskning, kunskapsutveckling och kunskapsförmedling, ett kunskapscentrum för Vänern.

Detta kunskapscentrum utvecklas parallellt med försöket att få fram ett forskarnätverk *Long Term Social and Ecological Research 'LTSEr Vänerlandskap'*. Målet är att kommunerna runt Vänern, andra myndigheter och organisationer skall engagera sig i detta centrum, betrakta det som sitt, samt finna en naturliga gemensam arena för dialog. Gymnasieskolorna är en viktig samarbetspartner för en sådan långsiktig utveckling.

Vänermuseum har hållit samman detta arbete och kommer också att ansvara för den fortsatta processen. Jag har ett särskilt uppdrag från Västra Götalandsregionen att tillsammans med Vänermuseum utarbeta förslag på hur gymnasielärarnas kompetensutveckling kan kopplas till Vänern som resurs, att diskutera hur Vänerperspektivet kan finna plats i utbildningen och hur gymnasieutbildningen kan bidra till en hållbar utveckling.

Chef för Vänermuseum, Pernilla Schedin, är huvudansvarig för utveckling av kunskapscentrum och kommer att besöka berörda kommunledningar, länsstyrelser m fl för att diskutera dessa aktörers möjligheter att engagera sig i föreslaget centrum. Jag återkommer för att bestämma tid för en intervju.

Bästa hälsningar

Per-Åke Warg
Utvecklingsledare

Intervjuade personer - företrädare för gymnasieförvaltningarna

Johan Olofsson, förbundsdirektör, Kunskapsförbundet Väst, Trollhättan/Vänersborg

Ola Johansson, utvecklingschef, Karlstad/Hammarö gymnasium

Maria Melander, rektor, Karlbergsgymnasiet, Åmål

Mikael Blom, skolchef, Herrgårdsgymnasiet, Säffle

Matti Bertilsson, rektor, Dalstjärnska gymnasiet Mellerud

Lars Stäring, utvecklingsledare, Vadsbogymnasiet, Mariestad

Maria Appelgren, rektor, Vadsbogymnasiet, Mariestad

Fredric Norlin, skolchef, Brogårdsgymnasiet, Kristinehamn

Lars Reinholdsson, gymnasiechef, Brogårdsgymnasiet, Kristinehamn

Christina Josefsson, utbildningschef, De la Gardiegymnasiet, Lidköping

Bengt Stenhammar, rektor, De la Gardiegymnasiet, Lidköping

BILAGA 2 till "Kunskapscentrum för Vänerfrågor - En utredning på uppdrag av Vänersamarbetet"

Resultatsammanställning – intervjuer med aktörer inom Vänersamarbetet samt med företrädare för gymnasieförvaltningarna

Intervjuer med aktörer inom Vänersamarbetet

En sammanställning av resultatet av intervjuundersökningen med aktörer inom Vänersamarbetet redovisas här nedan under rubriker för de tio olika frågeställningar som vi har identifierat under sammanställningen av intervjuerna utifrån utredningens syfte, att ge förslag på hur ett kunskapscentrum för Vänerfrågor skulle kunna se ut, när det gäller uppdrag, arbetssätt, målgrupper, aktörer, organisering, styrning och finansiering.

Vid resultatsammanställningen av intervju svaren följdes i stort intervjuguidens tio frågor, men vissa justeringar gjordes för att underlätta analysen och bättre anpassa den till utredningens mål. Resultatsammanställning redovisas under tio olika rubriker, som inte helt sammanfaller med intervjufrågorna. I skapandet av kategorier för respektive frågeställning har vi utgått från intervju svaren från de olika aktörerna: kommunerna, regionerna länsstyrelserna och universiteten/högskolorna. Fråga 2, om vilka kunskaps- och forskningsområden man är intresserad av, fick rubriken Prioriterade områden. Fråga 3, som gällde hur man skulle vilja använda ett kunskapscentrum och hur förmedlingen skall ske, delades upp i två olika kategorier, Uppdrag och Arbetssätt, där Uppdrag handlar om vad kunskapscentret skall arbeta med, medan Arbetssätt anger hur uppdraget skall utföras.

Kommunernas svar redovisas i diagram, för att bättre åskådliggöra resultatet. Detta gäller dock inte frågan om behovet och nyttan av ett kunskapscentrum, eftersom det är svårt att skapa klara kategorier av de svar vi fått. Även när det gäller frågan om organisering och styrning har vi valt att inte skapa diagram, eftersom många kommuner inte har haft någon klar åsikt i frågan.

Vi har valt att inte redovisa hur enskilda kommuner har svarat, utan endast hur många som har nämnt olika alternativ, eftersom det är detta som är intressant i den fortsatta diskussionen. Svaren från länsstyrelserna, regionerna och universiteten/högskolorna redovisas enbart som text, eftersom det inte är meningsfullt att skapa diagram när varje svarandekategori endast utgörs av två respektive tre stycken, även om antalet intervjuade personer är fler.

Flera frågeställningar är kopplade till varandra och därför har vi redovisat dem i den ordning som känts mest användbar för att kunna länka ihop frågeställningarna med varandra och för att öka begripligheten i vårt resonemang.

Vi börjar med att redovisa *Behov och nytta*. Sedan följer *Uppdrag, Målgrupper, Vilka aktörer bör ingå?, Prioriterade områden, Arbetssätt, Vad kan aktören bidra med?, Finansiering, Organisering och styrning* samt *Existerande organisation*.

I de flesta fall följer en kort beskrivning hur vi har skapat kategorier under de olika frågeställningarna. Sedan redovisas intervjuresultaten för varje intressentgrupp för sig, kommunerna, regionerna, länsstyrelserna och universitet/högskolor. De 13 kommunernas svar redovisas i diagram för samtliga frågeställningar utom två: *Behov och nytta* samt *Organisering och styrning*. Övriga svar redovisas endast med text. Varje avsnitt inleds med en kort summering, som bygger på samtliga aktörers svar i relation till svaren i de ovan nämnda frågeställningarna.

Behov och nytta

Summering - behov och nytta

En stor majoritet inom de intervjuade organisationerna anser att det finns ett stort behov av ett kunskapscentrum för Vänerfrågor, vilket stämmer väl överens med och stärker visionen om "ett samlat utvecklings-, forsknings- och kompetenscentrum" som formulerades i Vänersamarbetets inriktningsdokument *Vänern som maritimt område* från 2009. Det är endast tre mindre kommuner som inte ser någon omedelbar nytta eller behov av ett kunskapscentrum. Nyttan av ett sådant kunskapscentrum uttrycks på olika sätt. Ett centrum kan ge en helhetsbild, kan förmedla kunskap om Vänern, kan vara en samlande resurs, kan länka samman aktörer, kan skapa bättre samarbete och kan göra det möjligt att arbeta tvärvetenskapligt. Några betonar särskilt att ett kunskapscentrum skulle kunna belysa intressekonflikter och konsekvenser av olika beslut på ett mångvetenskapligt sätt, vilket kan ge ett bättre beslutsunderlag för en hållbar utveckling av Vänerområdet, dvs kommunerna runt Vänern inklusive Trollhättans kommun.

Kommunerna

Attityden till ett kunskapscentrum och engagemanget i frågan varierar mycket mellan de olika kommunerna. 10 av de 13 intervjuade kommunerna är klart positiva till tanken på ett kunskapscentrum, och 4 av dem uppvisar ett starkt engagemang och tycker att behovet är stort. 3 av de mindre kommunerna ser ingen omedelbar nytta med ett kunskapscentrum. En av de tre kommunerna anser att det kan finnas behov, men att man inte är intresserad av att betala för ett kunskapscentrum. En annan menar att ett sådant centrum skall ställas mot andra behov vad gäller kunskapsutveckling.

Bland de positiva kommunerna återfinns både stora och lite mindre. En kommun menar att ett kunskapscentrum behövs för att en liten kommun skall klara av att arbeta med hållbar utveckling vad gäller Vänern, eftersom frågorna är så komplexa. En annan mellanstor kommun framhåller att ett centrum som ger en helhetsbild av konsekvenserna av olika åtgärder kan göra det lättare för kommunen att prioritera. Flera kommuner menar att ett kunskapscentrum skulle kunna vara en samlande resurs för olika frågor som gäller Vänern och en kunskapsbank dit man skulle kunna vända sig för att hitta information och för att hitta samarbetspartner i olika frågor, såväl kommuner emellan

som mellan kommuner och universitet och högskolor samt andra intressenter. En bättre samverkan skulle kunna utveckla såväl kommunen som Vänersamarbetet i stort. Genom att samla information

skulle dubbelarbete kunna undvikas, menar en kommun. En annan kommun framhåller vikten av att marknadsföra Vänerområdet och förmedla forskning.

Flertalet kommuner ser alltså att ett kunskapscentrum skulle kunna göra stor nytta när det gäller arbetet för en hållbar utveckling av sin egen kommun och av Vänerområdet.

Regionerna

Tjänstemännen på de båda regionerna ser ett behov av ett kunskapscentrum. Vissa uttrycker det starkare än andra. En tjänsteman anser att ett kunskapscentrum behövs för att man skall kunna arbeta tvärvetenskapligt med Vänerfrågor, hur olika frågor som fisketurism, sjöfart och miljö hänger ihop. Denna tjänsteman menar att ett kunskapscentrum skall vara en aktiv part och en oberoende instans som kan göra konsekvensanalyser med hjälp av forskare.

En tjänsteman framhåller att ett kunskapscentrum måste ha ett tydligt mandat för att kunna fungera och att förvaltningsfrågan är viktig. En tjänsteman framhåller behovet av en fysisk mötesplats. Det skall vara en tydlig plattform på nätet men den måste relateras till fysiska möten mellan människor. Definitionen av ett kunskapscentrum bör också klargöras. En tjänsteman framhåller att den största nytta ett kunskapscentrum kan bidra med är att samordna arbete och samla parter inom olika intresseområden.

Länsstyrelserna

De intervjuade representanterna för olika enheter inom de båda länsstyrelserna är mycket positiva till skapandet av ett kunskapscentrum för Vänerfrågor. Det finns många frågor som behöver belysas på ett mångvetenskapligt sätt, framhåller en tjänsteman, t ex Vänerns reglering, vindkraftsetableringar och kommunal planering, för att kunna hantera de intressekonflikter som finns på ett bra sätt. En annan menar att ett kunskapscentrum kan vara en sammanhållande kraft kring Vänerfrågorna. En tjänsteman säger att det finns ett jättebehov av att samla in, sammanställa och förmedla kunskap om Väneren, och menar att länsstyrelsen som helhet skulle kunna ha mycket nytta av ett sådant kunskapscentrum. Det gäller inte minst förbättrade kontakter med såväl kommunerna som universitet/högskolor. En annan person betonar förmedlingen till medborgarna av olika besluts konsekvenser som en viktig uppgift.

Universitet och högskolor

En företrädare säger att det finns ett behov av ett samlat kunskapscentrum och att det påbörjade forskningssamarbetet på Karlstads universitet med Väneren i centrum visar det. En företrädare för ett annat lärosäte ser en fördel med att samla kompetens om Vänerfrågor från olika forskningsinriktningar, både för undervisningens och för forskningens skull. En företrädare menar att det är en vettig idé, men vilken betydelse det kan få beror på vad det blir av det. Centret skulle kunna gynna samarbetet mellan forskningen och olika regionala aktörer.

Uppdrag

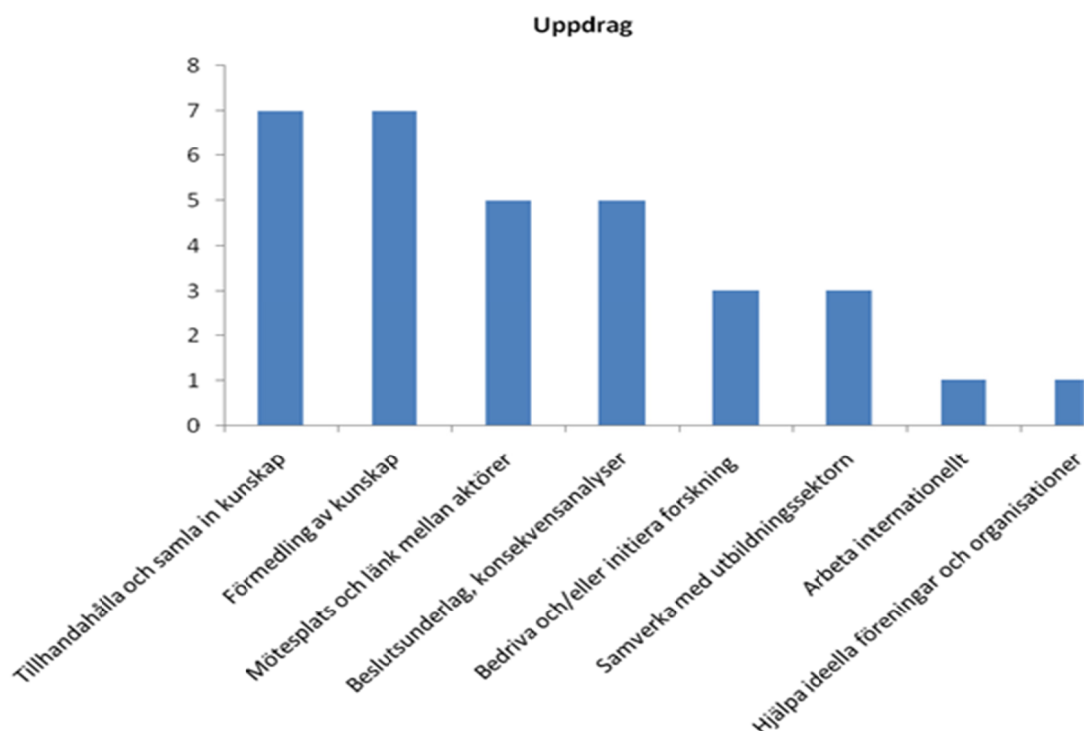
Redovisningen av kunskapscentrets uppdrag bygger på fråga 3: Hur skulle ni vilja använda ett kunskapscentrum? Vad bör finnas tillgängligt och hur skall förmedlingen ske?

Svaren har tolkats för att beskriva hur de intervjuade ser på kunskapscentrets uppdrag, dvs vad kunskapscentret skall arbeta med. Frågeställningen Uppdrag har delats in i 8 kategorier som vi har kunnat urskilja i svaren: *Förmedling av kunskap, Tillhandahålla och samla in kunskap, Beslutsunderlag, konsekvensanalyser, Mötesplats och länk mellan aktörer, Bedriva och/eller initiera forskning, Samverka med utbildningssektorn, Arbeta internationellt, Hjälpa ideella föreningar och organisationer.*

Summering – uppdrag

Nästan alla inom de intervjuade organisationerna är överens om att kunskapscentrets huvuduppdrag skall vara att samla in, sammanställa och förmedla kunskap inom många olika kunskapsområden för att kunna ge en bred bild av Väneren som livsmiljö. Denna sammanställning och förmedling kan ge konsekvensanalyser och bilda beslutsunderlag, vilket många kommuner efterlyser. En klar majoritet anser att kunskapscentrets uppdrag också skall vara att fungera som mötesplats och länk mellan aktörer, vilket kan underlätta samarbete mellan olika aktörer. Flera intervjupersoner anser också att centret bör bedriva och/eller initiera forskning.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervju svar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

De fyra uppdrag som kommunerna anser vara viktigast är: Förmedling av kunskap (7), Tillhandahålla och samla in kunskap (7), Beslutsunderlag, konsekvensanalyser (5), Mötesplats och länk mellan aktörer (5). Några anser att ett kunskapscentrum skall Bedriva och/eller initiera forskning (3) och Samverka med utbildningssektorn (3), medan en kommun framhåller Arbeta internationellt (1) och en annan att det framför allt skall Hjälpa ideella föreningar och organisationer (1).

Flera kommuner tycker att det behövs ett samlat grepp om vad de olika organisationerna som arbetar med Vänerfrågor gör och att kunskapen sammanställs på ett enkelt sätt, så att den lättare kan nyttjas.

Flera kommuner påpekar vikten av att ett kunskapscentrum arbetar utåtriktat och kommer ut till praktiker – allmänhet, företagare, politiker och tjänstemän – och tillgängliggör forskning och kunskapssammanhang. Förmedlingen kan ha olika målgrupper, några betonar allmänheten, medan andra tycker att organisationer och företag som arbetar med Vänerfrågor är viktigast. Förmedlingen kan också vara att slussas vidare till en forskare eller annan aktör som har kunskap i ett särskilt ämne. En kommun vill ha mer kunskap om igenväxningsproblematiken och hur kommunen skall hantera den. Ett par kommuner tycker att kunskapscentret skall ta egna initiativ genom att initiera forskning i angelägna frågor och att de skall vara proaktiva gentemot beslutsfattare.

Ett par kommuner framhåller vikten av att vara en samlingsplats där man kan dela med sig av kunskap och erfarenheter, som kan verka för gemensamma angelägenheter och som kan underlätta nätverksbyggande. Ett par kommuner betonar kopplingen till skolan.

Regionerna

Ett par tjänstemän menar att de gärna skulle vilja använda ett kunskapscentrum för att kvalitetssäkra projekt och ge en samlad bild av komplexa frågor. En tjänsteman anser att kunskapscentret skall vara en aktiv part i samhället som kan komma med projektidéer, skapa underlag för beslut och göra konsekvensanalyser. Det är viktigt att forskarna är med i början av olika diskussioner och projekt. Centret skall också fungera som en kunskapsbas och en kontaktdatabas och arbeta med förmedling av kunskap och information.

Ett kunskapscentrum skulle kunna ta ett samlat grepp och se såväl möjliga samarbeten och utvecklingsområden, som att uppmärksamma och belysa konfliktområden, tack vare ett tvärvetenskapligt perspektiv.

Länsstyrelserna

Alla intervjuade tjänstemän är överens om att ett kunskapscentrum skall samla in, sammanställa och förmedla kunskap, och via en hemsida med en sökbar databas göra forskning, projekt, aktörer, publikationer och fakta om Väneren lättillgänglig. Ett par tjänstemän betonar kunskapscentrets uppgift som mötesplats och länk mellan praktiker och forskare, och mellan myndigheter och andra aktörer t ex inom forskarvärlden. En tjänsteman vill att kunskapscentret både skall initiera och förmedla forskning och skapa debatt. En nämner att det är särskilt viktigt att man lyfter viktiga frågor som riskerar att marginaliseras i den allmänna debatten, såsom kulturmiljöfrågor och biologisk

mångfald. Ett kunskapscentrum kan också driva vissa frågor som länsstyrelsen inte mår med och samarbeta med länsstyrelsen genom att arrangera seminarier i projekt som länsstyrelsen bedriver.

En tjänsteman nämner att en hemsida som ger en allmän och bred bild av Vänern skulle vara en vettig uppgift. Tidigare fanns mycket sådan information på länsstyrelsens hemsida, med det gör det inte längre.

Universitet och högskolor

En företrädare ser ett kunskapscentrum som en viktig mötesplats, där kunskap och forskning om Vänern samlas in och kan tillhandahållas, och tror att synergieffekterna kan bli stora. Kommunerna kan t ex få tillgång till forskning och expertis, och erfarenheter från andra kommuner och aktörer. Det är viktigt att detta arbete sker gemensamt. Som mötesplats kan centret underlätta samarbetet mellan olika aktörer med intresse för Vänern. En företrädare ser en fördel i stärkt samverkan mellan universitet/högskola och det omgivande samhället, vilket skulle gynna båda. En företrädare ser möjligheter såväl inom undervisning och forskning som när det gäller samverkan med det omgivande samhället.

En företrädare betonade vikten av att ett kunskapscentrum har en mycket tydligt definierad och gemensam målbild där samtliga inblandades perspektiv finns med. Vilka mervärden skall man skapa genom ett kunskapscentrum?

Målgrupper

Med Målgrupper avses vilka personer och organisationer som Kunskapscentret skall rikta sig till, både de som är mottagare av kunskap, information och kontakter, och de som använder och kan tänkas använda centret på något sätt. Frågeställningen har delats in i 10 olika kategorier:

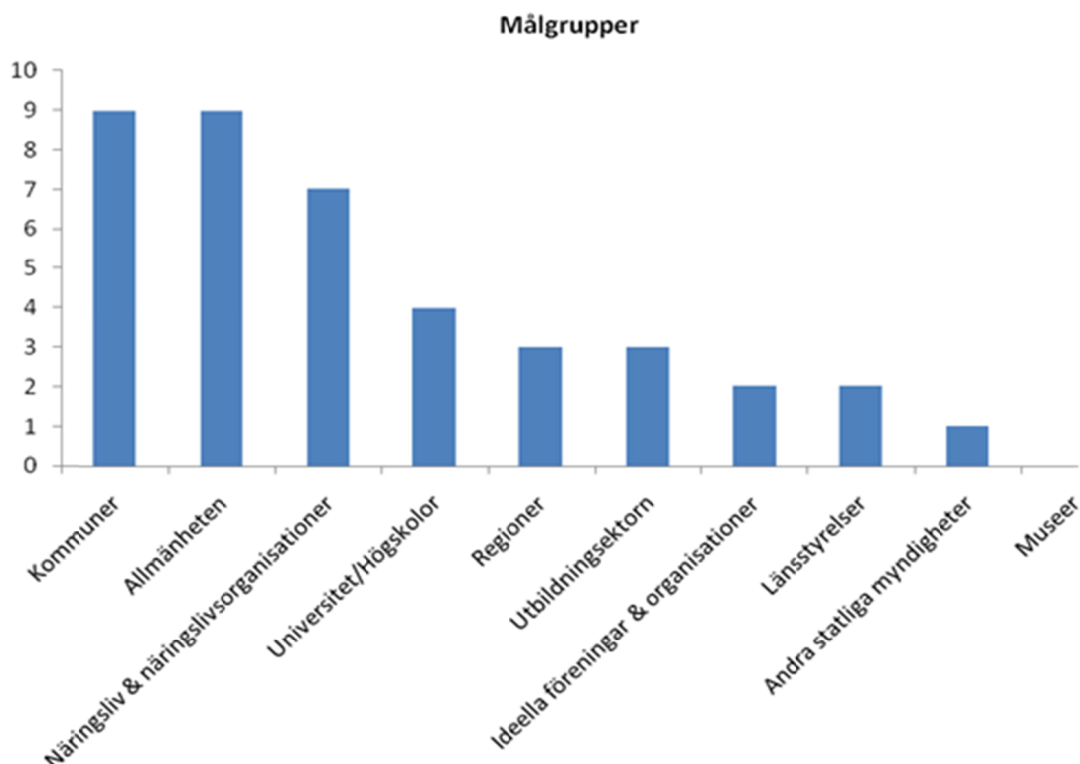
Allmänheten, Kommuner, Näringsliv & näringslivsorganisationer, Universitet/Högskolor, Regioner, Utbildningssektorn, Ideella föreningar & organisationer, Länsstyrelser, Andra statliga myndigheter och Museer. I kategorin *Allmänheten* ingår både kommunmedborgare och besökare. De som har nämnt forskare som målgrupp har tillförts kategorin *Universitet/Högskolor*, medan studenter tillförts *Utbildningssektorn*. I denna sektor ingår även den kommunala skolan. Bland *Andra statliga myndigheter* som nämns Sjöfartsverket och Trafikverket. Inom näringslivet nämns Vattenfall.

Summering – målgrupper

Kommunerna, allmänheten och näringsliv & näringslivsorganisationer ses som de främsta målgrupperna för ett kunskapscentrum. En majoritet bland kommunerna, samt representanterna för regionerna och länsstyrelserna, anser dock att samtliga aktörer, dvs de som anges under följande frågeställning rubrik Vilka aktörer bör ingå?, samt alla som är engagerade i Vänerfrågor, skall vara målgrupper. Förutom de ovan nämnda målgrupper är det regioner, universitet/högskolor, ideella föreningar och organisationer, länsstyrelser, museer samt andra statliga myndigheter. Bland andra statliga myndigheter nämns Sjöfartsverket och Trafikverket och inom näringslivet nämns Vattenfall. Även utbildningssektorn/skolan anges av några som en viktig målgrupp.

Denna breda syn på vilken målgrupp kunskapscentret bör ha stämmer väl överens med de intervjuades åsikt om kunskapscentrets uppdrag, att samla in, sammanställa och förmedla kunskap, fungera som en mötesplats och länk mellan aktörer, samt bedriva/initiera forskning.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervju svar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Flertalet kommuner ser Allmänheten (9) och Kommuner (9), dess tjänstemän och politiker, som de främsta målgrupperna för ett kunskapscentrum. Även Näringslivet och näringslivsorganisationer (7) pekas ut som en viktig målgrupp. Färre nämner Universitet/Högskolor (4), Regioner (3), Utbildningssektorn (3), Ideella föreningar och organisationer (2), Länsstyrelser (2), Andra statliga myndigheter (1). Ingen nämner museerna. Värt att påpeka är att 8 av de 13 kommunerna anser att målgrupperna borde vara desamma som aktörerna. 2 kommuner tycker att ett kunskapscentrum främst borde vara till för kommuner och andra organisationer, dess tjänstemän och politiker, medan 2 kommuner framhåller att allmänheten borde vara den främsta målgruppen.

Att färre kommuner uttryckligen nämner universitet/högskolor, regioner, länsstyrelser och museer som målgrupper beror sannolikt på att många kommuner ser dessa aktörer som bidragande aktörer till kunskapscentret i första hand.

Regionerna

De flesta tjänstemännen anser att målgrupperna bör vara alla de som är engagerade i Vänerfrågor på olika nivåer, kommuner, regioner, allmänheten, näringsliv och näringslivsorganisationer, ideella föreningar och organisationer med flera. En tjänsteman nämner medier och journalister som en viktig målgrupp, eftersom det kan innebära att Vänerfrågorna uppmärksammas mer. En tjänsteman framhåller skolan som en viktig målgrupp.

Länsstyrelserna

Några tjänstemän tycker att målgrupperna bör vara desamma som aktörerna, dvs kommuner, regioner, länsstyrelser, universitet/högskolor, näringsliv och näringslivsorganisationer, andra statliga myndigheter, samt allmänheten och media. En tjänsteman framhåller vikten av att de som driver kunskapscentret bestämmer vilka målgrupperna skall vara.

Universitet och högskolor

Här framhålls allmänheten och kommuner, i form av politiker och tjänstemän, som de främsta målgrupperna. En företrädare nämner att målgrupperna kan finnas såväl regionalt, som nationellt och internationellt. En företrädare säger att vilka målgrupper man skall ha beror på vilken målbild och uppdrag centret skall ha.

Vilka aktörer bör ingå?

När vi ställde frågan var tanken att undersöka vilka aktörer som de olika intressenterna ansåg borde vara aktiva i ett kunskapscentrum. På vilket sätt de skulle vara aktiva som aktörer har vi dock inte undersökt närmare och det framgår därför inte av svaren. Som aktiv aktör i ett kunskapscentrum kan man t ex vara finansiär, medlem i en styrgrupp och/eller referensgrupp, deltagare i olika projekt, bidra till insamling av kunskap och forskning och/eller förmedla kunskap och forskning.

Vi har valt att dela in aktörerna i 8 olika kategorier: *Kommuner, Länsstyrelser, Regioner, Universitet/Högskolor, Andra statliga myndigheter, Museer, Ideella föreningar & organisationer, Näringsliv & näringslivsorganisationer*. Förutom de intressenter i Vänersamarbetet som intervjuats - kommuner, länsstyrelser, regioner och universitet/högskolor - har vi skapat fyra andra kategorier. Många har nämnt olika statliga myndigheter, som Energimyndigheten, Sjöfartsverket, Trafikverket, Sveriges Geologiska Undersökningar, Havs- och vattenmyndigheten, SMHI, Institutet för livsmedel och bioteknik (SIK) och SP Sveriges tekniska forskningsinstitut, och dessa har tillförts kategorin Andra statliga myndigheter. Vänerns vattenvårdsförbund och vattenvårdsområden har tillförts kategorin Ideella föreningar &. Turismorganisationer, som Västsvenska Turistrådet och Visit Värmland, samt lantbruket, har tillförts kategorin Näringsliv & näringslivsorganisationer. Här nämns också Vattenfall, LRF och Göta Kanalbolaget.

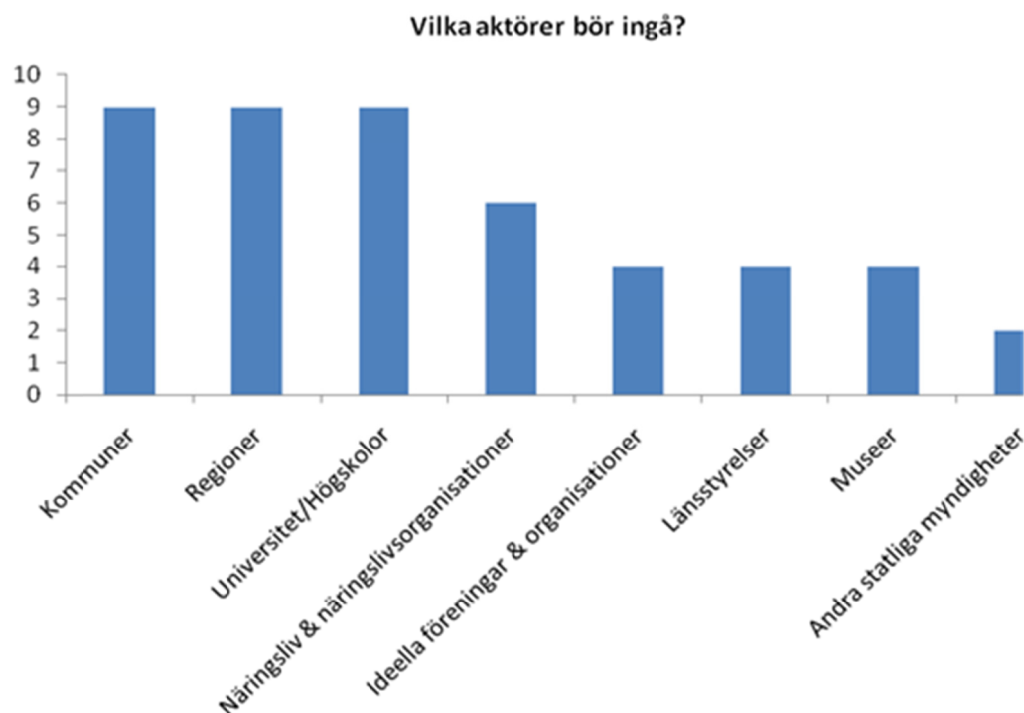
Summering – vilka aktörer bör ingå?

I stort sett samtliga företrädare för de intervjuade organisationerna anser att kommuner, regioner och universitet/högskolor är självklara aktörer i ett kunskapscentrum. Många anser också att näringsliv och näringslivsorganisationer, museer, länsstyrelser, ideella föreningar och organisationer samt andra statliga myndigheter bör vara med. Flera representanter nämner att ett

kunskapscentrum skall vara så öppet som möjligt, att alla som vill skall få vara med på något sätt, vilket ses som en stor fördel.

Denna inkluderande syn på vilka aktörer som bör ingå stämmer väl överens med synpunkterna på vilka uppdrag kunskapscentret bör ha. Universitet/högskolor, länsstyrelser och andra statliga myndigheter anses ha en särskilt viktig uppgift att bidra med kunskap till ett kunskapscentrum, medan näringsliv och näringslivsorganisationer, museer och ideella föreningar och organisationer främst anses ha som uppgift att förmedla kunskap. En bred sammansättning av aktörer torde också gynna uppdraget att vara mötesplats och länk mellan aktörer. En inkluderande syn på vilka aktörer som bör ingå och arbeta aktivt i och för ett kunskapscentrum stämmer väl överens med de många intervjuades åsikt att kunskapscentrets målgrupper skall vara samtliga organisationer som är intresserade av, arbetar med och/eller är engagerade i Vänerfrågor på olika nivåer.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervju svar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Flertalet kommuner ser Kommuner (9), Regioner (9) och Universitet/Högskolor (9) som viktiga aktörer och intressenter i ett kunskapscentrum. Nära hälften tycker att Näringsliv och näringslivsorganisationer (6) bör ingå. Färre kommuner nämner Ideella föreningar & organisationer (4), Länsstyrelser (4), Museer (4) samt Andra statliga myndigheter (2).

En kommun framhåller att alla som vill vara med skall få vara med, vilket inte resulterat i någon notering i diagrammet. En har svarat Kommunalförbunden som sammanhållande kanal för kommunerna, vilket ingår i kategorin Kommuner.

En kommun tycker att det är viktigt att ett kunskapscentrum är så öppet som möjligt och att det är en stor fördel om många intressenter är med. En kommun tycker att alla som har med Vänern att göra på olika sätt, t ex myndigheter och företag, borde vara med. Flera kommuner nämner den nationella nivån som mycket viktig, antingen i det kontinuerliga löpande arbetet eller i arbetet med särskilda frågor, som sjöfart, turism eller energi. De som nämner museer som aktörer framhåller deras arbete med förmedling som viktig.

Regionerna

Tjänstemännen på regionerna nämner samtliga aktörer som kommunerna har nämnt: kommuner, regioner, länsstyrelser, universitet/högskolor, näringsliv och näringslivsorganisationer, andra statliga myndigheter, museer, ideella föreningar och organisationer, samt skolan. Bland myndigheterna nämns Havs- och vattenmyndigheten, Institutet för livsmedel och bioteknik (SIK) och Sveriges tekniska forskningsinstitut (SP). Bland näringsliv och näringslivsorganisationer nämns de stora industrierna, Vänerhamn, Västsvenska turistrådet, Visit Värmland och Göta Kanalbolaget. Bland föreningar och organisationer nämns gästhamnarna och Laxfond Vänern. En tjänsteman nämnde särskilt Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). En annan tycker att näringslivets kunskap sällan tas till vara för vidare forskning.

Länsstyrelserna

Tjänstemännen på länsstyrelserna nämner samtliga aktörer som kommunerna har nämnt: kommuner, regioner, länsstyrelser, universitet/högskolor, näringsliv och näringslivsorganisationer, andra statliga myndigheter, museer, ideella föreningar och organisationer samt skolan. Bland myndigheter nämns Havs- och Vattenmyndigheten, SMHI, Statens Geotekniska Institut (SGI), Trafikverket, Sjöfartsverket. Bland näringsliv och näringslivsorganisationer nämns Fortum, Vattenfall, LRF och yrkesfisket. En tjänsteman nämner särskilt Karlstads universitets centrum Klimat och säkerhet (CSS). En nämner särskilt Skövde högskola som arbetar mycket med vattenfrågor och med digital förmedling, vilket ett kunskapscentrum skulle kunna ha användning för.

Universitet och högskolor

Lärosätenas företrädare nämner universitet och högskolor, kommuner, olika regionala sammanslutningar, skolan, företag och aktörer på nationell nivå, som departement och/eller myndigheter. En företrädare menar att centret bör vara inkluderande, att alla som vill skall få vara med. En framhåller vikten av att alla som är med verkligen vill vara med och vill bidra på olika sätt till centrets verksamhet.

Prioriterade områden

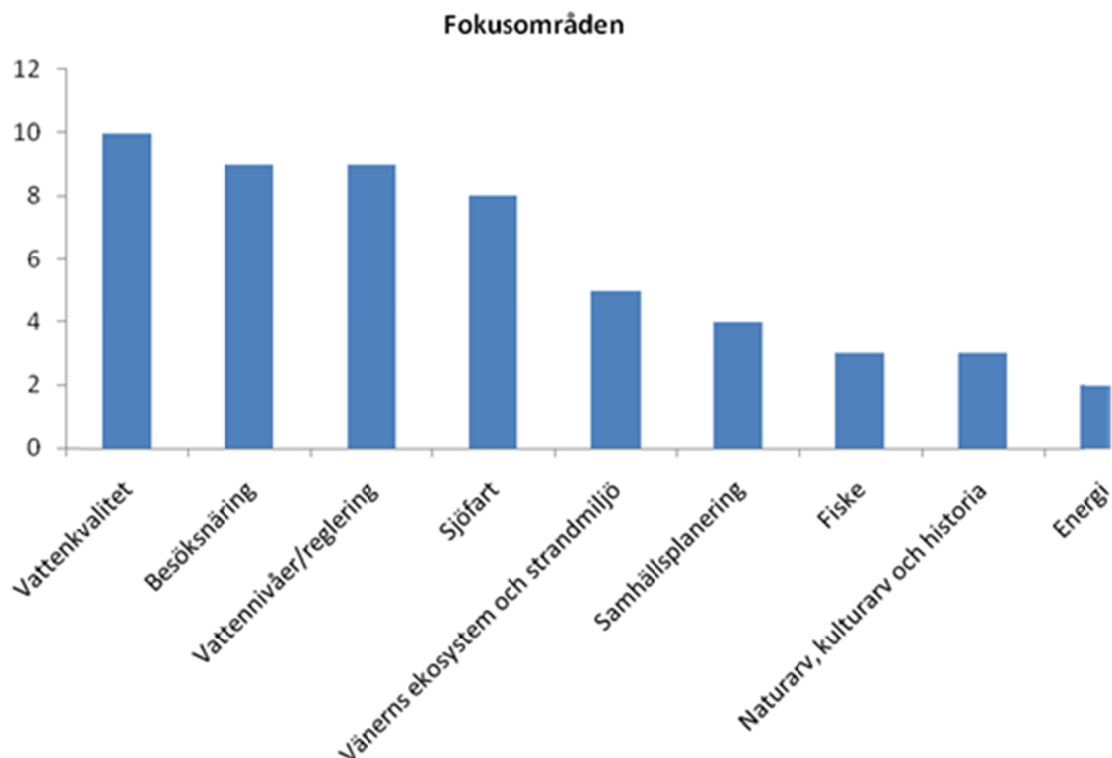
Frågeställningen Prioriterade områden har delats in i 9 olika kategorier: *Vattenkvalitet, Besöksnäring, Vattennivåer/reglering, Sjöfart, Vänerns ekosystem och strandmiljö, Samhällsplanering, Fiske, Naturarv, kulturarv och historia, Energi*. Flera av dessa kategorier hänger intimt ihop och ibland har

det varit svårt att kategorisera svaren. Det gäller t ex vattennivåer/reglering och Vänerns ekosystem och strandmiljö. Om båda aspekterna nämns har noteringar skett i båda kategorierna. De som nämnt vattennivåer/reglering har i de flesta fall tänkt såväl på översvämningsrisk som på igenväxning och förändringar av Vänerns ekosystem och strandmiljö. Vattennivåer/reglering har ju också effekter på strandnära boende och rekreation som är insorterade under kategorin Samhällsplanering. Även kategorierna Besöksnäring och Naturarv, kulturarv och historia har en klar koppling med varandra, liksom Vattenkvalitet och Vänerns ekosystem och strandmiljö.

Summering – prioriterade områden

Kommunerna är mest intresserade av vattenkvalitet, vattennivåer/reglering, besöksnäring och sjöfart som prioriterade områden för ett kunskapscentrum, men även andra områden som också påverkas av vattennivåer/reglering, som Vänerns ekosystem och strandmiljö samt samhällsplanering nämns av flera explicit. Regionerna, länsstyrelserna och universiteten/högskolorna anger en stor bredd av ämnen inom såväl naturvetenskap som samhällsvetenskap och humaniora, som viktiga prioriterade områden. Både kommunerna och de andra intervjuade organisationerna är intresserade av att få konfliktområden belysta ur ett mångvetenskapligt sätt. Ett antal sådana konfliktområden identifierades i rapporten "*Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern – kunskapsunderlag inom Vänernsamarbetet*" (se sammanfattning på sid 7-10). Vänerns vattenkvalitet och vattennivå och reglering påverkar såväl samhällets miljömässiga, som sociala och ekonomiska hållbarhet, vilket även övriga nämnda prioriterade områden gör. Flertalet prioriterade områden påverkar även varandra. Att belysa ett problem- eller konfliktområde ur flera olika perspektiv går hand i hand med åsikten att kunskapscentrets uppdrag bör vara att samla in, sammanställa och förmedla kunskap inom samtliga kunskapsområden som är angelägna för en hållbar utveckling av Vänern och dess kustområden. Det är också i linje med åsikten att kunskapscentrets målgrupper skall vara samtliga organisationer som är intresserade av, arbetar med och/eller är engagerade i Vänerfrågor på olika nivåer, samt att samtliga organisationer som är intresserade av att arbeta aktivt med och för ett kunskapscentrum för Vänerfrågor skall bjudas in och få möjlighet att ingå som aktörer i kunskapscentret.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervjusvar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Nästan samtliga kommuner nämner Vattenkvalitet (10) som ett viktigt fokusområde. De flesta kommuner tar allt eller merparten av sitt dricksvatten från Vänern och en god vattenkvalitet är också en förutsättning för rekreation/friluftsliv, för besöksnäring och fiske mm. Även Besöksnäring (9), Vattennivåer/reglering (9) och Sjöfart (8) ser de flesta kommuner som viktiga områden. När det gäller vattennivåer/reglering handlar det om översvämningsproblematiken och om följderna av sänkt vattennivå i form av igenväxning och försämringar för friluftslivet. En kommun skulle också vilja se forskning om vilka effekter regleringen har på förorenad mark. Många kommuner ser en stor potential i besöksnäringen, inte minst båtturen, och sjöfarten anses vara livsviktig för en del kommuner med stora industrier och omfattande hamnverksamhet. Några kommuner betonar särskilt Vänerns ekosystem och strandmiljö (5), som är beroende av såväl vattenkvalitet som reglering. Några kommuner vill att Samhällsplaneringen (4) måste uppmärksammas. Det handlar om hur strandnära områden skall hanteras, med en balansgång mellan bebyggelse, friluftsliv och biologisk mångfald. Några ser Fiske (3) som ett viktigt fokusområde, i form av yrkesfiske och som sportfiske med betydelse för besöksnäringen. Några kommuner tycker det är viktigt att fördjupa arbetet inom Naturarv, kulturarv och historia (3), både för besöksnäringens skull och för kommunmedborgarnas förståelse för landskapet, inte minst ungdomarnas. Två kommuner nämner Energi (2).

Många kommuner är framför allt intresserade av att få konfliktområden belysta. En kommun undrar hur man skall balansera ett rationellt jordbruk med god vattenkvalitet. En annan nämner balansgången mellan ökad sjöfart och god vattenkvalitet. Ett kunskapscentrum skulle kunna hjälpa kommunen att hantera de viktiga miljöfrågorna på ett uthålligt sätt, menar denna kommunföreträdare. En annan kommun framhåller det tvärvetenskapliga angreppssättet, och nämner turism och natur/fågelmiljöer som ett viktigt konfliktområde.

Regionerna

En tjänsteman nämner att samtliga områden som Vänersamarbetet arbetar med är intressant, dvs attraktivt boende och samhällsplanering, sjöfart, besöksnäring och energifrågor. Det är viktigt att områdena utforskas ur många olika perspektiv och olika discipliner. Tjänstemännen nämner också områden som förnyelsebar energi, besöksnäring, fysisk planering, översvämningsrisker, reglering, igenväxning, fisket, Vänerns ekosystem, biologisk mångfald och utvecklingsfrågor. En tjänsteman nämner sjöfarten och Väneren som dricksvattenresurs som intressanta forskningsområden. En annan tjänsteman efterlyser forskning om Vänersamarbetet och historiska likheter och skillnader mellan olika delar av Vänerregionen, när det gäller kulturell identitet, samt sociala och ekonomiska förhållanden.

Länsstyrelserna

Frågan om Vänerns reglering nämns av alla tjänstemän, eftersom den påverkar såväl översvämningsrisken, igenväxningen som samhällsplaneringen i stort. Att spegla dessa och andra konfliktområden borde vara en prioriterad uppgift. Väneren och dess stränder har så många användningsområden, som dricksvattentäkt, för elproduktion, godstransporter, fågelliv, fiske, lantbruk rekreation och boende. En tjänsteman nämner Vänerns ekosystem med dess näringsdynamik, utsläpp, fiskproduktion och miljögifter som ett viktigt fokusområde. En annan nämner miljöövervakning. En tjänsteman anser att biologisk mångfald borde vara ett utvecklingsområde för Vänersamarbetet, och därmed ett viktigt område för kunskapscentret, eftersom det är en grundförutsättning för ett hållbart samhälle och fortsatt välfärd. Även kulturmiljövården bör finnas med.

Universitet och högskolor

Här nämns flera olika forskningsområden, som regional utveckling med ett hållbarhetsperspektiv, besöksnäring, boendemiljö, livsmiljö, biologi, teknik, demokrati och nationalekonomi. En företrädare tycker att man behöver stärka kopplingen mellan universitet/högskola och gymnasieskolan.

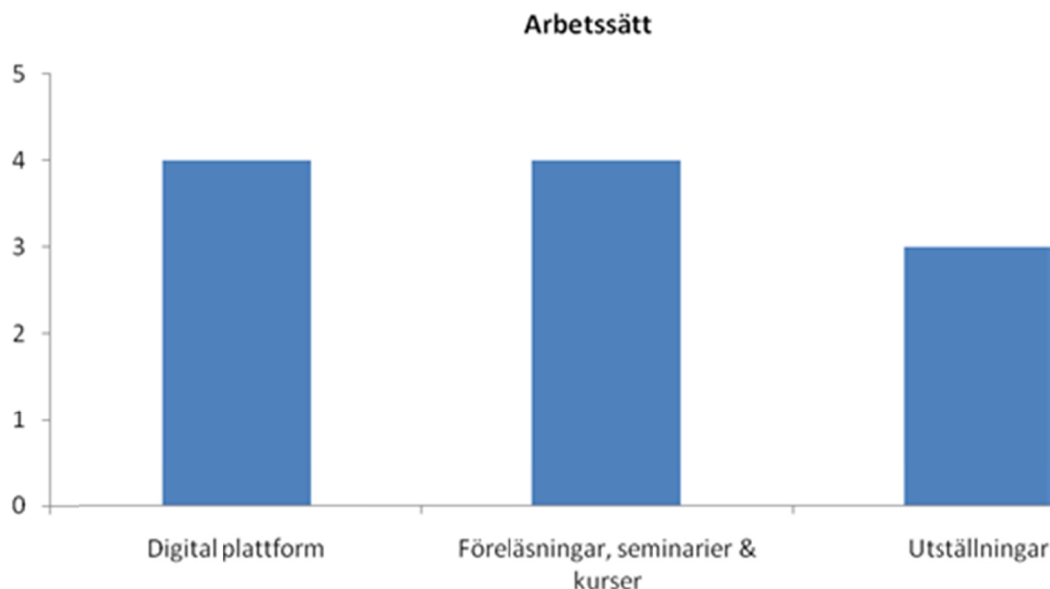
Arbetsätt

Det fanns ingen särskild fråga i frågeformuläret om arbetsätt, men frågan fanns med i fråga 3, Hur skulle ni vilja använda ett kunskapscentrum? Vad bör finnas tillgängligt och hur skall förmedlingen ske? Arbetsätt har delats in i 3 olika kategorier: *Föreläsningar, seminarier & kurser, Digital plattform, Utställningar.*

Summering – arbetssätt

De flesta företrädarna för de intervjuade organisationerna framhåller att ett kunskapscentrum både bör arbeta via en digital plattform och mer utåtriktat genom föreläsningar, seminarier, kurser, utställningar och/eller tidskrift. Den digitala plattformen är nödvändig för att uppfylla åsikten att kunskapscentrets uppdrag skall vara att samla in, sammanställa och förmedla kunskap samt fungera som en mötesplats och länk mellan aktörer. Det utåtriktade arbetssättet är särskilt viktigt för åsikten att uppdraget bör vara att förmedla kunskap samt att fungera som mötesplats och länk mellan aktörer. Att kunskapscentret föreslås arbeta på flera olika sätt, såväl virtuellt som genom fysiska möten, är i linje med åsikten att kunskapscentret bör ha en mycket bred och varierad målgrupp och att många olika organisationer skall vara välkomna som aktörer.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervjusvar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Flera kommuner anser att kunskapscentrets viktigaste uppgift är att skapa en digital plattform (4), där information om forskning och kunskap samt samarbetspartners och forskare lätt kan hittas. Flera kommuner framhåller att ett kunskapscentrum måste arbeta utåtriktat med föreläsningar, seminarier och kurser (4). Den utåtriktade verksamheten är central, anställda på kunskapscentret måste vara ute och informera om vad centret kan hjälpa till med och hur viktig Vänern är, säger en kommun. Några kommuner menar att en utåtriktad verksamhet i form av utställningar är viktig (3). En kommun, som ser allmänheten som främsta målgrupp, anser att ett kunskapscentrum borde skapa utställningar på flera platser runt Vänern för att marknadsföra och informera om sjön och området.

Att det är så få svar på denna fråga beror på att den inte fanns med som egen fråga i vår frågeguide. När det gäller digital plattform kan det också vara så att det är så självklart för de svarande att kunskapscentret skall ha en hemsida, alltså en form av digital plattform, och att de därför inte har nämnt detta explicit.

Regionerna

Flera tjänstemän nämner framför allt vikten av förmedling och information via internet och databaser. Här bör finnas lättillgänglig information om publikationer, forskare, projekt, aktörer med mera. En tjänsteman framhåller att kunskapscentret måste arbeta utåtriktat och ta egna initiativ till projekt i samarbete med universitet/högskolor och andra aktörer.

Länsstyrelserna

Alla betonar vikten av att centret har en bra hemsida med en sökbar databas för virtuell förmedling och informationsspridning. Flera menar också att man bör arbeta utåtriktat t ex genom att skriva forskningsartiklar, hålla föredrag, göra utställningar och anordna seminarier i angelägna frågor.

Universitet och högskolor

En företrädare menar att ett kunskapscentrum måste arbeta för att bli en mötesplats. En företrädare menar att de olika aktörerna bör anordna gemensamma arrangemang, för att främja dialog och utbyte mellan universitet/högskolor och det omgivande samhället. En tidskrift skulle kunna vara en del av förmedlingen. En företrädare anser att ett kunskapscentrum kan användas både för att stärka undervisningen och forskningen. Förmedlingen är oerhört viktig och att kunskap och forskning tillgängliggörs på ett bra sätt.

Vad kan aktören bidra med?

Frågeställningen Vad kan aktören bidra med? handlar om vad de enskilda aktörerna själva anser att de kan bidra med till ett kunskapscentrum, Frågeställningen har delats in i 3 olika kategorier: *Erfarenheter och specialistkunskaper, Informationsspridning och kommunikation, Ansvar för vissa frågor eller projekt.* De som har nämnt marknadsföring och paketering samt konferensmöjligheter har sorterats in under Informationsspridning och kommunikation.

Summering – vad kan aktören bidra med?

Av de intervjuade organisationerna är det särskilt universiteten och högskolorna samt länsstyrelserna som kan bidra med mycket kunskap till ett kunskapscentrum. Även regionerna och kommunerna kan bidra med kompetens och expertkunskaper inom särskilda områden. Samtliga intervjuade organisationer kan också bidra med personella resurser, kontaktytor, samordning av aktiviteter och spridning av information. Även övriga aktörer som nämnts, som näringsliv & näringslivsorganisationer, museer, ideella föreningar & organisationer samt andra statliga myndigheter, kan bidra med kunskap, kontaktytor, förmedling, samverkansarbete, personella resurser och mycket annat. Bland de statliga myndigheter som nämnts som viktiga aktörer i ett kunskapscentrum återfinns t ex Havs- och Vattenmyndigheten, SMHI, Statens Geotekniska Institut (SGI), Trafikverket, Sjöfartsverket.

Vissa aktörer kan framför allt bidra med kunskapsproduktion, andra medå förmedling eller samordning av aktiviteter. Det väsentliga är att samtliga aktörer kan bidra till ett kunskapscentrum och att samtliga aktörer skall ha nytta av ett kunskapscentrum. Detta är nödvändigt för att uppfylla förslaget till kunskapscentrets uppdrag att samla in, sammanställa och förmedla kunskap inom samtliga kunskapsområden samt fungera som en mötesplats och länk mellan aktörer, och för förslaget till målgrupper och möjliga aktörer i ett kunskapscentrum.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervjusvar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Mer än hälften av kommunerna anser att de kan ha vissa Erfarenheter och specialistkunskaper (8) som de kan bidra med. Det kan gälla t ex översvämningsfrågor, miljöfrågor, turism eller energi. Några kommuner menar att de kan ta ansvar för vissa frågor och driva projekt (4), medan några ser sitt främsta bidrag som Informationsspridning och kommunikation (3). Det sistnämnda kan gälla såväl inåt den egna kommunala organisationen, som utåt till andra kommuner, i form av marknadsföring eller att kunna erbjuda konferensmöjligheter. En kommun anser att man kan bidra med det mesta. Ett par kommuner tror inte att de har så mycket att bidra med.

Regionerna

Ett par tjänstemän säger att regionerna kan bidra med ekonomiska medel på olika sätt, kunskap inom olika områden, personella resurser, kontakter och att sprida information om kunskapscentret. En menar att regionen kan vara en brygga mellan forskning och entreprenörer. En tjänsteman säger att man på enhetsnivå inte kan stödja ett kunskapscentrum kontinuerligt, men däremot ge

projektbidrag till särskilda satsningar under en begränsad tid. Dessutom kan regionerna bidra med kompetens inom vissa områden. En tjänsteman påpekar att det finns pengar att söka för att stärka samhörigheten och samarbetet runt Vänern i form av kulturprojekt.

Länsstyrelserna

Inom länsstyrelserna produceras mycket kunskap i form av rapporter och skrivelser som de kan bidra. Här finns också många anställda med specialistkunskaper inom olika områden. Länsstyrelserna har en vana att arbeta tvärsektoriellt och göra avvägningar mellan olika intressen, vilket kan vara en tillgång när konfliktområden skall belysas och behandlas. Tjänstemännen anser också att länsstyrelserna borde vara en viktig part i samverkans arbete med universitet/högskolor och kommuner.

Universitet och högskolor

Företrädarna för lärosätena framhåller att de kan bidra med forskning och kunskap, och synliggörandet av denna. De kan också söka medel för projekt, arbeta med Vänerfrågor i grundutbildningen, samverka med skolorna, samt samordna aktiviteter och arrangemang.

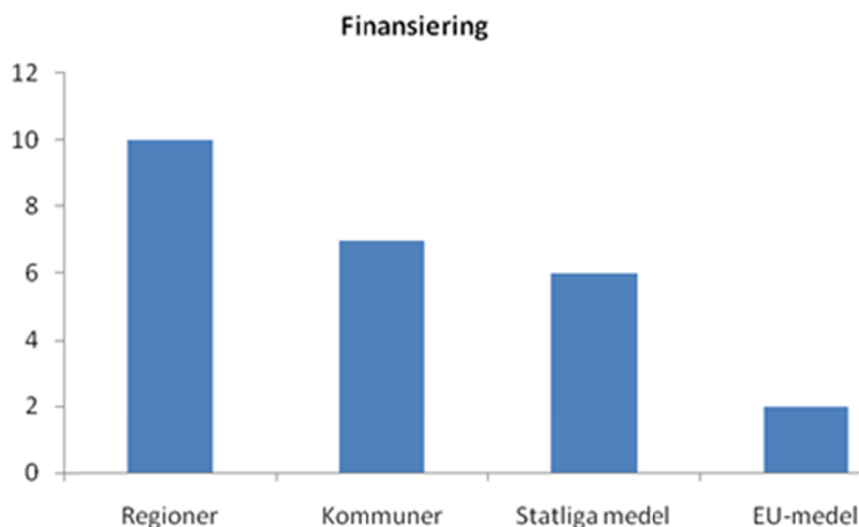
Finansiering

Området Finansiering har delats in i 4 olika kategorier: *Regioner, Kommuner, Statliga medel, och EU-medel.*

Summering – finansiering

Nästa samtliga intervjuade företrädare för de olika organisationerna anser att regionerna och kommunerna bör vara huvudfinansiärer av kunskapscentret. Många kommuner anser att regionerna bör vara den dominerande finansiären. Flera kommuner och andra anser att även statliga medel borde finnas med i finansieringen. Ett par intervjuade företrädare för organisationerna anser att alla aktörer/medlemmar bör vara med och betala. Alla är överens om att den långsiktiga basfinansieringen måste komma i form av offentliga medel.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervju svar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Nästan samtliga kommuner, ett par har ingen åsikt i frågan, anser att Regionerna bör vara med och finansiera kunskapscentret (10). Flera kommuner anser att regionerna bör vara de enda eller åtminstone helt dominerande finansiärerna, eftersom många kommuner har så ansträngd ekonomi att de inte kan eller vill bidra, åtminstone inte för den kontinuerliga driften. Däremot uppger flera kommuner att de är villiga att betala för särskilda projekt.

Hälften av kommunerna anser att Kommunerna (7) skall vara med och betala. Vissa kommuner anser att det är självklart att kommunerna skall bidra. En kommun menar att kommunernas intresse är avgörande för viljan att satsa, och framhåller att kommunerna också kan spara pengar genom att samordna sina resurser på detta sätt. Om kommunerna satsar och "äger" kunskapscentret innebär det också att man tar ansvar, vilket kan betyda mycket för hur framgångsrikt ett kunskapscentrum kan bli. En kommun anser att kommunerna kan betala via kommunalförbunden. En annan kommun pekar på att kommunalförbunden samlar många kommuner som inte ligger vid Vänern och därför saknar intresse av att bidra, vilket gör att regionerna är mer lämpade som finansiärer. Ett par kommuner betonar att finansieringen bör ske med offentliga medel, om det skall vara en långsiktig satsning, men specificerar inte vilka offentliga aktörer som skall bidra.

Nära hälften av kommunerna påpekar att Vänern som Sveriges största sjö borde vara en nationell angelägenhet och att Statliga medel (6) därför bör vara med i finansieringen. Två kommuner anser att EU-medel kunde vara en del av finansieringen. En kommun anser att näringslivet (1) bör bidra, medan en annan kommun nämner universitet/högskolor.

Regionerna

Kommunerna och de båda regionerna, nämner de flesta. En tjänsteman menar att regionala medel kan vara bra som grundplåt, men att det är viktigt att kommunerna och universitet/högskolor också bidrar, eftersom det finns en koppling mellan pengar och engagemang. Här framhålls att satsningen på ett kunskapscentrum måste vara långsiktig, ca tio år. Nationella medel kan vara bra, men det innebär också att staten får inflytande, säger en tjänsteman. EU-medel kan vara en möjlighet.

Länsstyrelserna

Ett par tjänstemän nämner kommunerna och regionerna, och påpekar vikten av en långsiktig finansiering, kanske i form av medlemsavgifter. Andra tjänstemän har ingen åsikt, utan hänvisar till att det är en politisk fråga. Ett par ser gärna att länsstyrelserna tar en aktiv del i arbetet i referensgrupper och arbetsgrupper, men att länsstyrelsens roll i ett kunskapscentrum är en ledningsfråga.

Universitet och högskolor

En företrädare anser att de aktörer som ser en tydlig nytta med ett kunskapscentrum bör gå med och anslå medel. För kommunernas del bör det utöver långsiktiga mål även finnas kortsiktiga mål. Det är också viktigt att en satsning är långsiktig, minst tre år med en möjlig förlängning med tre år. Att söka bidrag från EU:s strukturfonder skulle också kunna vara möjligt.

En företrädare anser att det behövs en grundfinansiering, men att universitet och högskolor kan söka medel för olika typer av projekt. Kommunerna måste vara med. En företrädare skulle gärna se en basfinansiering med nationella medel och att stiftarna/medlemmarna också är med och bidrar.

Organisering och styrning

Summering – organisation och styrning

De intervjuade företrädarna för organisationerna har redovisat många olika idéer om kunskapscentrets organisation och styrning. I de flesta fall är förslagen inte särskilt konkreta eller bestämda. Ett par kommuner anser att de aktörer som bidrar till centret också skall ha inflytande över verksamheten. En företrädare för regionerna talar om en nätverksorganisation med gemensamt ägande och ansvar. En företrädare för länsstyrelsen talar om en bred styrningsform. Flera företrädare för de olika organisationerna nämner att kunskapscentret kan organiseras och styras via Vänersamarbetet. Ett par företrädare betonar kommunernas och regionerna som viktiga aktörer i styrningen, medan andra betonar kopplingen till universitet och högskolor.

Kommunerna

När det gäller frågan om hur ett kunskapscentrum skall organiseras och styras har de flesta kommuner inte någon klar åsikt, utom att de aktörer som bidrar till centret också skall ha inflytande över verksamheten. En kommun talat om kluster. En annan kommun anser att regionerna får försöka hitta en bra form för organisation och styrning. Två kommuner tycker att kunskapscentret kan styras via Vänersamarbetet och framhåller att regionerna och kommunerna måste stå bakom centret. Ett par kommuner trycker på vikten av koppling till universitet och högskolor. En kommun vill använda

Vänerns vattenvårdsförbund som plattform. En kommun anser att centret kan drivas i föreningsform. De flesta kommuner anser att regionerna, kommunerna och länsstyrelserna bör styra centret, men i vilken form anges inte.

Regionerna

En tjänsteman anser att det inte skall vara någon stor organisation och inte något som redan finns, utan ett komplement till det som finns, samt att det är viktigt att kunskapscentret återfinns på fysiska platser, inte bara på internet. Ett par tjänstemän ser organisationen som en paraplyorganisation med olika noder (aktörer), och som styrs av en styrgrupp med regionerna som huvudaktörer. En samverkan mellan regionerna och ett starkt mandat från aktörerna är nödvändigt, menar de. En tjänsteman talar om en nätverksorganisation med gemensamt ägande och ansvar, integrerat i Vänersamarbetet, och anser inte att det skall vara en enhet inom något universitet eller högskola.

Länsstyrelserna

Ett par tjänstemän framhåller vikten av att ett kunskapscentrum är en neutral part med starka kopplingar till universitet/högskolor, kanske i form av en gemensam centrubildning. En tjänsteman framhåller att det är viktigt att såväl centrets verksamhet som styrning är bred och öppen för alla för att kunna ge en helhetsbild. Bara en stor öppenhet kan skapa samarbete. I övrigt har tjänstemännen ingen bestämd uppfattning i frågan.

Universitet och högskolor

En företrädare ser Vänersamarbetet som en central part. Ett intressant exempel på existerande nätverk/modell är konsortiet Mistra Urban Futures, vars syfte är att föra samman forskning och praktiker när det gäller stadsutveckling. En företrädare ser framför sig en form av regionförbund, med representanter för olika aktörer. Det viktiga är organisationen kan ta beslut och arbeta aktivt med handlingsplaner. En menar att det inte spelar så stor roll inom vilken organisation som centret inrättas. En företrädare anser att centret inte bör vara politiskt styrt.

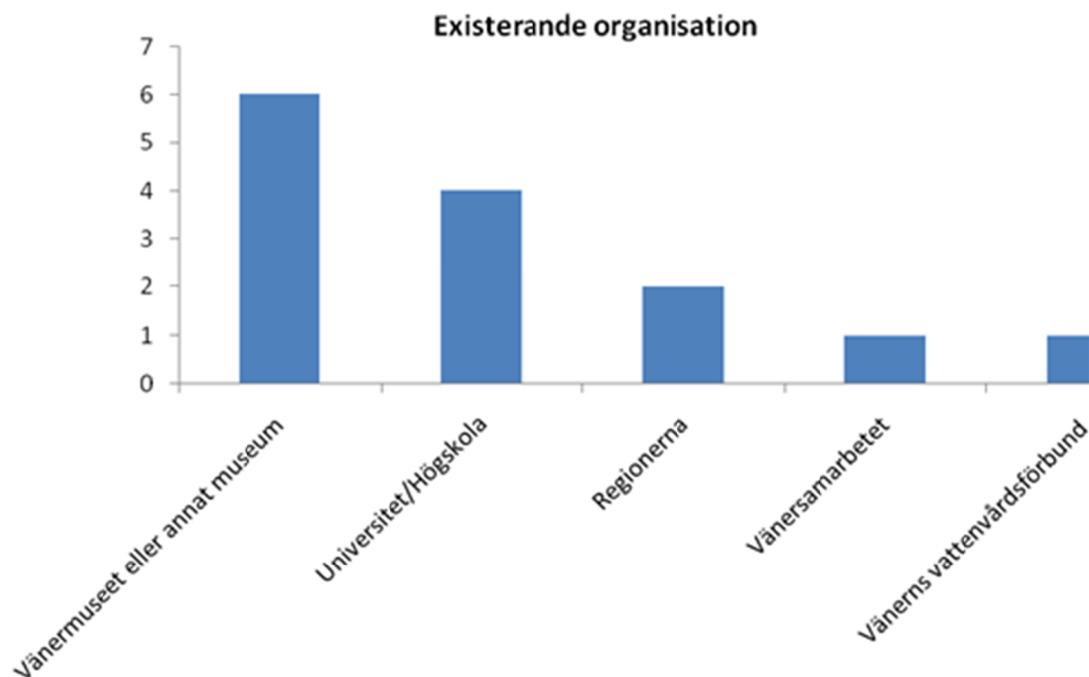
Existerande organisation

När det gäller frågan om det idag finns en existerande organisation som skulle kunna fungera som bas för ett kunskapscentrum har svaren delats in i 5 olika kategorier: *Vänermuseet eller annat museum, Universitet/Högskola, Regionerna, Vänersamarbetet och Vänerns Vattenvårdsförbund.*

Summering – nuvarande möjliga organisation

Nästan hälften av kommunerna ser Vänermuseet eller annat museum som en organisation som skulle kunna vara en bas för kunskapscentret. Flera företrädare för de intervjuade organisationerna nämner att universitet och högskolor skulle kunna vara en bas. Även regionerna, Vänerns Vattenvårdsförbund och Vänersamarbetet nämns. Det finns alltså ett antal existerande organisationer som skulle kunna vara den organisation som administrerar och driver kunskapscentret. De olika förslagen har olika för- och nackdelar, som är beroende av vilka prioriteringar som görs när det gäller legitimitet, neutralitet, uppdrag, målgrupper, vilka aktörer som ingår, arbetssätt, organisering och styrning, samt finansiering.

Kommunerna

Figuren representerar kommunernas intervju svar. Den lodräta axeln anger antal kommuner som har uppgett en specifik kategori. Intervjuade kommunrepresentant(er) kan ha uppgett flera kategorier men kommunen räknas endast en gång per kategori. Maximala antalet svar per kategori är antalet intervjuade kommuner dvs 13.

Flera kommuner nämner Vänermuseum eller annat museum som möjlig bas för ett kunskapscentrum (6). Vänermuseum framhålls eftersom det redan arbetar med liknande frågor idag. Flera kommuner nämner Universitet/Högskola (4), eftersom att där finns forskning och de har hög legitimitet, vilket ett kunskapscentrum bör ha. Två kommuner nämner Regionerna (2) med motivet att dessa har överblick och tyngd. En kommun anser att Vänerns vattenvårdsförbund är en lämplig existerande organisation och en kommun tycker att Vänersamarbetet (1) är det. Flera kommuner har inget svar på frågan, och vissa svar är mer idéer än genomtänkta förslag. De flesta kommuner anser att det är dumt skapa en ny organisation, utan att man bör använda en befintlig organisation som bas, som Vänerns Vattenvårdsförbund, Vänermuseum, universitet/högskolor eller regionerna. En kommun påpekar att den fysiska platsen, där de anställda i centret finns, inte är det viktiga, utan att den organisation som centret är organiserat under har tyngd.

Regionerna

En tjänsteman anser att man inte bör använda en befintlig organisation, utan att man bör börja med att bygga upp ett nätverk och så småningom skapa en ny organisation. En annan tjänsteman anser att det troligen finns någon lämplig organisation, men att det beror på syftet med kunskapscentret, samt att det är innehållet och funktionerna som är det väsentliga. Ett par tjänstemän uppger att de inte vet om det finns någon existerande organisation som skulle vara lämplig.

Länsstyrelserna

Ett par tjänstemän nämner att universiteten och högskolorna skulle kunna samordna sig och utgöra en bas för kunskapscentret. Karlstads universitets centrum Klimat och säkerhet (CSS) nämns som exempel. En annan tjänsteman anser att samordning kunde ske via Vänerens vattenvårdsförbund. En tjänsteman ser Vänermuseet som lämplig bas, eftersom där finns kompetens för förmedling.

Universitet och högskolor

Lärosätenas företrädare har ingen klar åsikt om detta.

Intervjuer med företrädare för gymnasieförvaltningarna

Vänern – inget större genomslag i gymnasiet

Vänerns betydelse för attraktionskraft och näringslivsutveckling i olika avseende samt dess roll som EU:s största sötvattenresurs har uppmärksammats tydligare först under senare år. Inte minst har arbetet inom Maritim strategi för Vänern bidragit till detta. Trots det så har Vänerns roll och möjligheter inte medfört några tydliga spår i gymnasieskolornas utbildningsinnehåll eller kurser förutom på De la Gardiegymnasiet, Lidköping.

De inslag mot Hållbar utveckling och Vänern som integreras i kurserna sker som regel via biologi- respektive kemilärarna eller naturlärare. Några Yh-utbildningar finns dock som knyter an mot hållbarhetsfrågorna. Dock finns det ett uttalat intresse för att bygga in hållbarhetsfrågorna med inriktning mot Vänern i gymnasieutbildningen.

En förklaring till denna avsaknad i gymnasieutbildningarna kan vara att kommunerna inte har tydliggjort sin egen identitet, vision och framtida utvecklings- och näringslivsstrategi i förhållande till Vänern. Möjligen betraktar politiken Vänern som något självklart och som finns där och inte som en viktig framtida utvecklingsresurs i olika avseenden. Vad vill kommunerna med Vänern i sina visioner och vilka identiteter vill de marknadsföra?

Dessa olika lokala identiteter, om de dessutom stödjer näringslivsutveckling i kommunerna, förväntas få politisk kraft. Detta skulle underlätta för gymnasieskolorna att forma olika passande inriktningar i utbildningarna och att skapa en lokal röd tråd genom utbildningsvägen.

Olika pågående kommunala utvecklingsprocesser, där Vänern är en del av eller berörs av, kräver att de är kunskapsbaserade, dvs. befintlig kunskap och/eller behov av ny sådan. I dessa processer är ofta kommunerna medverkande, intressent, eller har tagit på sig projektledarskap utifrån intresse, engagemang och kompetens. Väner-/vattenrelaterade frågor i dess interaktion med samhället ibland annat hållbarhetsperspektiv kräver tvärvetenskaplig insikt. Man måste kunna kommunicera såväl naturvetenskapliga som samhällsvetenskapliga samband för att kunna bedöma konsekvenser av olika beslut. Kan fler gymnasieprogram med tvärvetenskaplig inriktning liknande den på De la Gardiegymnasiet vara stödjande för en sådan utveckling.

Samverkan

Det finns samverkan mellan gymnasier och högskolor i olika grad och i olika former inom Vänerregionen. Den mest utvecklade samverkan och formerna för detta sker i Kompetensplattformar Värmland, Region Värmland. Detta är en gemensam arena för gymnasieskolorna, Karlstads Universitet och näringslivet med syfte att säkerställa tillgång till efterfrågad kompetensutveckling samt utbildning av ny personal på kort och lång sikt. Kommunerna i Värmland och landstinget i Värmland är ansvariga.

Den mest konsekventa samverkan med inriktning mot Vänern har De la Gardiegymnasiet, Lidköping. Där finns ett mångårigt och strukturerat samarbete med Vänermuseet i Vänerprogrammet, *Natur och Samhälle* ett tvärvetenskapligt program inom Naturvetenskapsprogrammet. Kommunen har en tydlig inriktningsvision som är vägledande för gymnasiets inriktning. *Vattnet, livet och drivet* är varumärket för Lidköping. Kommunen söker dessutom utmärkelsen Hållbar skola.

Andra samverkansformer finns i form av samverkansavtal som i Skaraborg, Gymnasium Skaraborg. Dessa omfattar i princip endast frisök för elever i dessa kommuner, eller i form av bilaterala avtal mellan gymnasium och högskola/universitet.

För gymnasieskolorna och vuxenutbildningen i Vänersborg och Trollhättan har fr. o m 2013 etablerats ett kommunalförbund, Kunskapsförbundet Väst. Detta verkar som en egen juridisk person med en politisk tillsatt direktion. Elever från Vänersborg och Trollhättan söker fritt den utbildningsväg som efterfrågas oavsett i vilken kommun den bedrivs.

I Fyrbodals kommunalförbund finns sedan början på 2000-talet en gymnasiesamverkan. Denna har inte haft någon större påverkan på utbudet utan har varit inriktad mot regler för ansökningar i andra kommuner och interkommunala ersättningar. Ett arbete pågår för att vidareutveckla samverkan inom all vuxenutbildning.

Gymnasiesamverkan i Fyrbodal syftar till:

- Informationsöverförande samverkan som bland annat innehåller information om att studera på högskola
- Kunskapsöverförande samverkan avser aktiviteter där ämneskunskap står i centrum till exempel laborationer eller föreläsningar i någon form.

Uthållig samverkan förutsätts vila på Lärarsamverkan, Elevsamverkan och Kompetensutveckling. Den samverkansmodell som skall väljas beror på incitamentet för samverkan och även val av målgrupp.

Reflektion och förslag utifrån företrädarna för skolan

Disputerade lektorer som brygga mellan gymnasium och högskola/universitet

Intresset för att inrätta disputerade lektorer som en länk mellan högskola/universitet och gymnasieskola är olika i gymnasier. Det bedöms komma att öka om gymnasieskolorna tillförs resurser för nedsättning av arbetstid för att skapa tid att arbeta med samverkans- pedagogisk och/eller ämnesinriktad utveckling i gymnasiet. Detta skulle kunna ge tydliga underlag för såväl gymnasiekurser, inriktning på elevarbeten, samarbete med högskola/universitet i kunskapsförmedling och/eller handledning av elevarbeten, förutom högskolorna/universitetens egen forskning. Skulle tydliga strukturer för samverkan mellan gymnasier och högskolor/universitet stimulera sådan utveckling?

Olika samverkansformer mellan gymnasieskolor och högskolor/universitet samt mellan gymnasieskolor finns etablerade inom Vänerregionen. Därutöver finns andra modeller att studera och ta erfarenhet av. Internationalisering, dvs. samverkan mellan olika utbildningsanordnare, gymnasium ensamt eller tillsammans med andra eller med högskola/universitet i Vänerregionen och dess motsvarigheter inom EU ökar. Detta skulle dessutom ge ett vidgat perspektiv på utbildningen och även öka utbildningsanordnarens attraktionskraft.

En viktig fråga som lyfts fram i detta sammanhang är om gymnasiets kostnader betraktas enbart som en löpande driftkostnad eller som en strategisk satsning för näringslivsutveckling, attraktionskraft och för kommunens tillväxt.

Lyckad samverka kräver struktur

Gymnasier och högskolor/universitet föreslås etablera arenor för dialog. Dessa skall vara förankrade i berörda skolors ledning, tid för utsedda personer skall finnas och vara finansierade. De skall utgöra basen och den bärande strukturen för att utveckla samarbetet mellan gymnasier och högskolor och mellan gymnasier.

Respektive gymnasium och kommunledning bör, med utgångspunkt från sin identitet med anknytning till Vänerregionen eller Hållbar utveckling diskutera lokal profilering på gymnasiet.

Ett antal grundförutsättningar för *lyckad* samverkan är följande:

- Ger elever ökade möjligheter till fördjupningar och ökar kvaliteten i gymnasieskolan
- Rekryteringsaspekten för högskola och gymnasiet samt minimering av avhopp
- Att ledningen för såväl högskolan som gymnasieskolan har ett tydligt intresse och engagemang
- Både högskolan och gymnasiet avsätter tid och anvisar medel
- Gymnasiet anställer fler lektorer
- Formaliserar samverkan i avtal med arbetsfördelning, redovisning i verksamhetsplaner och andra styrande dokument både i gymnasiet och i högskolan
- Etablerar en formell arena för dialog

Ett antal faktorer har visat sig *motverka* en lyckad samverkan, t ex följande:

- Det saknas strukturer och mötesplatser mellan gymnasieskolor och högskolor för samarbeten.
- Många existerande samarbeten har startats av och vilar på eldsjälar och står och faller ofta med dessa.
- Samarbeten initieras oftast utöver befintlig verksamhet eller tjänstebeskrivning utan att extra medel tillförs. De som fått finansiering har oftast överlevt.
- Högskolorna når inte ut med information om sina erbjudanden och många får därför inte del av detta.

Det är svårt att se tydliga effekter av samarbeten och hur effektiva dessa är. Högskolorna vill hitta lösningar med delat intresse och ömsesidiga ansvarstagande.

Summering:

"En förklaring till denna avsaknad i gymnasieutbildningarna kan vara att kommunerna inte har tydliggjort sin egen identitet, vision och framtida utvecklings- och näringslivsstrategi i förhållande till Vänern."

För den fortsatta processen är det helt väsentligt att kommunerna först förhåller sig till Vänerfrågan, så att de verksamheter som styrs av dem sedan kan förhålla sig till den valda inriktningen/visionen/identiteten/strategin. För Kunskapsförbundet är det lika viktigt som för kommunala gymnasier eftersom vi till fullo finansieras av dem. Jämför med den för oss nu aktuella processen med gymnasiet i förhållande till ägarstädernas identitet som "musikstad" och som "industristad". Har någon av Trollhättan och Vänersborg en identitet som "Vänerstad" och är beredd att "slåss" för den?

Kommunens utvecklingsledare, som har hela den breda kommunala intresseingången i frågan, är de som borde vara involverade i processen på det stadium som den nu befinner sig. Först när kommunen är överens med sig själv kan sådana som jag göra skillnad. Under tiden det fortsätta att arbeta med att förtäta samarbetet med de lokala universiteten och högskolorna samt att skapa möjligheter för forskarutbildade lärare att verka i våra skolor och knyta samverkan med lärosätena närmare.

BILAGA 3 till "Kunskapscentrum för Vänerfrågor - En utredning på uppdrag av Vänersamarbetet"

Sammanfattning av rapporten Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern

I bilagan sammanfattas rapporten Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern.

Sammanställningen har skrivits av Marcus Drotz, Vänermuseet och Sten-Åke Wängberg, Göteborgs universitet. Rapporten går att ladda ned här: http://media.vanern.org/2012/06/Forskningsrapport_juni-20121.pdf

Introduktion

Forskning och kunskapsförmedling har av både Västra Götalands och Värmlands region lyfts fram som centrala frågor för att framgångsrikt kunna arbeta för en hållbar utveckling i Vänerregionen. Inom det interregionala projektet Vänersamarbetet är rapporten "*Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern – kunskapsunderlag inom Vänersamarbetet*" ett bidrag. I detta arbete har kunskap och kunskapsproducenter, som är viktiga för en hållbar utveckling, identifierats utifrån från fem fokusområden som lyfts fram inom Vänersamarbetet: Kreativa miljöer för boende, besökare och företag, Sjöfarten i Vänern inklusive infrastruktur, logistik och andra företag inom marin teknik, Maritima besöks- och upplevelsenärningar samt Vänerfisket och andra ev näringar, Produktion och användning av förnybar energi i kustzonen, samt Utbildning, forskning och kompetens.

Inom ramen för inventeringen utnyttjades flera digitala databaser och kontakter togs med fler än 100 personer på museer, i kommuner, inom föreningsliv, FoU-verksamheter, universitet, kommunförbund, regioner, myndigheter, departement och länsstyrelser. Totalt identifierades mer än 1 400 publikationer och drygt 120 nyligen avslutade eller pågående projekt rörande Vänern 2012. För att sätta kunskapsproduktionen om Vänern i perspektiv gjordes även utblickar på hur man hanterar framför allt den naturvetenskapliga kunskapsproduktionen gällande andra stora sjöar i världen (främst Nordamerika).

Den inhämtade kunskapen av skriftliga källor och projekt visar på en fragmentiserad bild av kunskapsproduktionen. Oftast representerar enskilda projekt ett specifikt syfte och har till stor del ett lokalt geografiskt fokus. Även om det har producerats en stor mängd kunskap, som kan avläsas i form av skriftliga källor, och mycket forskning om Vänerområdet fortfarande pågår, kan det konstateras att förmedlingen av kunskapen är dålig.

Behovet av en samlad strategi för utvecklingen av en hållbar Vänerregion

Målsättningen här är att dra ut konklusioner från rapporten "*Forskning och kunskapsproducenter runt Vänern – kunskapsunderlag inom Vänersamarbetet*" för att skapa en grund, som skall utgöra ett underlag i en struktur- och organisationsutredning för att utröna hur ett samlat utvecklings-, forsknings- och kompetenscentrum skulle kunna se ut, organiseras och finansieras (fas 2 av det strategiska utvecklingsarbetet inom temagrupp 5 inom Vänersamarbetet).

Det som framgår av rapporten är att det finns en hel del kunskap samlad om Vänern och det pågår och har pågått en rad projekt. Vi ser också att det finns en lång rad privata och offentliga aktörer, på olika nivåer, som berör Vänernsfrågor.

Ett kunskapscentrum med målsättningen att främja en hållbar utveckling av Vänern skulle kunna knyta samman intressena från de olika fokusgrupperna och andra aktörer till en helhet och att detta görs med en vision av att kunna vara prediktiv – att utläsa vad som kommer att ske i framtiden – för att kunna vara en faktor som har betydelse för utvecklingen.

För att förstå detta krävs dels en kunskap om nulägesförhållanden, en kunskap om hur utvecklingen ser ut, vilka interna och externa processer som påverkar utveckling och vilka system förändringar utvecklingen kan leda till. För detta finns inte tillräcklig kunskap idag då kunskapen är för fragmentiserad, ofta med tydlig separering mellan samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga aspekter. Mycket av de naturvetenskapliga beskrivningarna av miljöförhållanden i sjön finns samlade i VISS-databasen och hos Vänerns vattenvårdsförbund i enhetlighet med krav från miljöbalken och EU:s vattendirektiv. Kontrollprogrammet PMK (**P**rogrammet för **M**iljö**K**ontroll) och vattendirektivet har målet att säkerställa en god status och att statusen även inte förändras negativt. Kontrollprogrammet genererar därmed historiska trender. Vattendirektivet däremot är mer punktbaserat där man mäter observationer och relaterar observationer mot givna kriterier och utifrån skillnader eller likheter agerar man.

Data från dess insamlingsmetoder är värdefulla men har inte som målsättning att ge perspektiv på hur sjöns miljö kommer att utvecklas framöver. För att göra detta skulle det krävas mer grundläggande kunskap om sjöns ekologi samt hur olika omvärldsfaktorer förändras över tiden. Det gäller fysiska/biologiska/kemiska förändringar som följer av klimatförändringar, ändrade boende-transport- och produktionsförhållanden. Vi kommer då in på nödvändigheten att se på samhällsutvecklingen, både historiskt och i framtiden och det kommer att påverka miljön i sjön. I rapporten har samhällsutvecklingen tagits upp utifrån de olika fokusgrupperna inom Vänernsamarbetet. Vi ser här, helt naturligt, att det där finns en stor grad av stuprörstänkande – att man fokuserar sig på sina intressen. Att överbrygga detta gap skulle kunna vara en av målsättningarna för ett kommande kunskapscentrum.

Kommunerna runt Vänern delar en gemensam resurs – sjön och de resurser den kan ge till oss människor, de så kallade ekosystemtjänsterna. Dessa resurser erhålls "gratis", men är begränsade i någon mening, då misshushållning kan leda till att resursernas värde urholkas. Gränsen för resursutnyttjandet är just vad förvaltningen inriktas på. De irreversibla ingreppen i naturen, t ex byggnationer, ger ofta stora värden i form av boende och infrastruktur. Det är därför viktigt att dessa ingrepp sker på ett sådant sätt att de negativa effekterna på ekosystemtjänsterna minimeras.

Inom Vänernsamarbetets fyra fokusområden, förutom område 5 - forskning och utbildning, används Vänerns resurser på, i grunden, olika sätt. Det vill säga att det finns många olika ekosystemtjänster som sjön ger; fisket, arkipelagen, sjöfarten och dricksvattenresursen. Å andra sidan återfinns även ett antal antitjänster kopplade till fokusområdena exempel på detta är stigande vattennivåer,

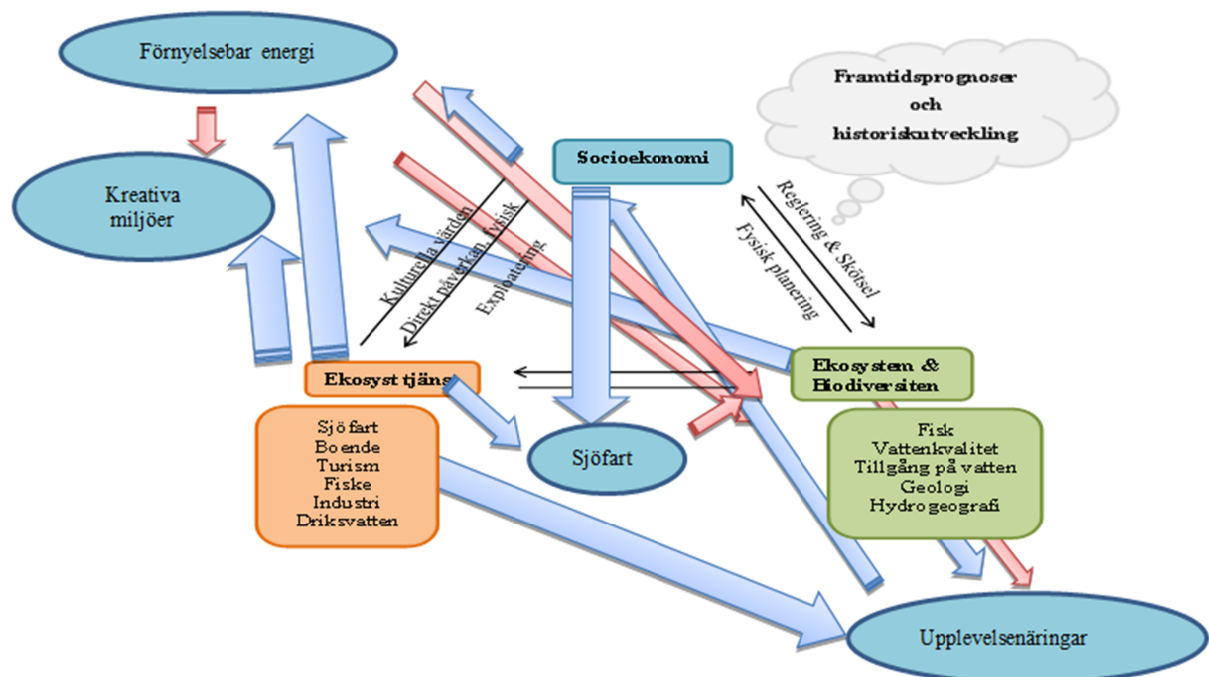
klimatförändringen och införslen av främmande arter. Utöver detta regleras och påverkas ekosystemens hälsa utifrån olika regelverk nationellt och internationellt samt den politiska viljan både lokalt, regionalt och nationellt.

Här finns ett antal inbyggda konflikter. Det är väsentligt att synliggöra dessa konflikter för att kunna få tillstånd en sund förvaltning och finna rationella lösningar på utvecklingen av en hållbar vänerregion. Det är värt att notera att det inte bara är mellan utnyttjandet av ekosystemtjänster och exploaterande tjänster som konflikter uppstår, utan även mellan utnyttjande av olika ekosystemtjänster och mellan olika exploaterande sätt att utnyttja miljön. Det är viktigt att inse att Vänern inte är en jungfrulig sjö. Även om Vänern, jämfört med många av de stora sjöarna i världen, har kvar mycket av sitt ursprungliga ekosystem, har den historiskt sett varit kraftigt påverkad.

För att få till stånd en diskussion om hur man skall lösa eller förstå de olika konflikterna mellan fokusgruppernas **målarbete och visioner om en hållbar utveckling** är det nödvändigt att identifiera och motivera vilka värden i sjön som är viktiga att bevara. Det kan finnas olika motiv för bevarande, som att långsiktigt upprätthålla viktiga naturmiljöer, biologisk mångfald, att bibehålla ekosystemtjänster, attraktiva miljöer för rekreation och turismnäringen, kulturella och sociala faktorer samt den samhällsekonomiska tillväxten i regionen.

Lika centralt är inflödet av framtidsprognoser inom respektive fokusområde, och hur dessa framtidsprognoser kommer implementeras inom regionens utvecklingsarbete. Behovet av analytiker och tvärssektoriell och ämnesövergripande studier behövs.

I Figuren nedan illustreras hur olika typer av värden i Vänern samverkar utgående ifrån tre noder – Ekosystemtjänster; Ekosystem & Biodiversitet; Socioekonomi. Blå pilar positiv påverkan röda negativ.

Exempel på identifierade konfliktområden och generella problem

Utifrån inventeringen 2012 identifieras fem centrala konfliktområden sett utifrån Vänerns ekosystemhälsa. De redovisas nedan tillsammans med vilka fokusområden de är aktualiserade ifrån. De frågor som saknar identifiering är identifierade inom fokusområde 5 eller i kunskapssammanställningen.

Tabell 1: Identifierade potentiella konfliktfrågor och inom och mellan vilka fokusområden som konflikter kan uppstå (Kreativa miljöer; Sjöfart; Besöksnäring; Energi)

1. Hantering av intressekonflikter mellan riksintressen	
2. Fysiskplanering och konflikter i strandzonen	
a. Strandnära boende – tillgänglighet till stränder för allmänhet – bevarandevärden.	Kreativa miljöer; Besöksnäring
b. Den fysiska planeringen – integrerat samhällsbyggande – transportbehov, växthusgaser och miljörisker.	Kreativa miljöer; Sjöfart; Energi
c. Kostnads- och nyttoanalyser av ekologiska bevarandeåtgärder genom att vikta kostnader, samt sociala och ekologiska värden.	
d. Ekologiskt hållbara samhällen i relation till resursutnyttjande – födovävsanalyser.	
e. Social och ekologisk hållbarhet i relation till stads- och landsbygdsutveckling	Alla
f. Allemansrätten – turism inom näringslivet – ideella föreningar.	Kreativa miljöer; Besöksnäring
g. Turism – biologisk mångfald – slitage, nedskräpning.	Kreativa miljöer; Besöksnäring
h. Kemipåverkan och industrin (punktutsläpp).	
3. Invasiva arter mot akvakultur, sjöfart och turism	
a. Fiskodlingar och annan akvakultur – risk för föroreningar och spridning av sjukdomar.	
b. Sjöfart – turism – spridning av främmande arter.	Sjöfart; Turism; Kreativa miljöer
c. Utsättningar och ovetande spridning.	
4. Ekosystems tjänster - Resursutnyttjandet och exploatering.	Energi; Kreativa miljöer
5. Förnybar energi mot biologi och samhälle	
a. Vattenkraft – fiskvandringar, utsättning.	Energi; Besöksnäring
b. Vattenreglering – elkraftutnyttjande – översvämningsrisker – sjöfart – naturvärdenas beroende av fluktuation i vattennivå.	Energi; Sjöfart; Kreativa miljöer